

Nr 37

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition¹ 1971: 51 med förslag till rennärlingslag, m. m., jämte motioner.

Genom en den 26 februari 1971 dagtecknad proposition, nr 51, har Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 11 december 1970 och den 26 februari 1971 samt av lagrådets protokoll den 22 februari 1971 föreslagit riksdagen

dels att antaga vid propositionen följande förslag till

1) *rennärlingslag* och

2) *lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)*,

dels att

3) besluta att lappväsendet vid länsstyrelserna skall upphöra den 1 juli 1971 och att vid samma tidpunkt rennärlingsdelegationer inrättas vid vissa lantbruksnämnder i enlighet med vad i propositionen förordats,

4) godkänna i propositionen förordade riktlinjerna för en omorganisation av rennärlingen och dess administration,

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra omorganisationen av rennärlingen,

6) godkänna vad i propositionen föreslagits rörande statens medverkan och ekonomiska stöd till rennärlingens rationalisering,

7) godkänna de i propositionen föreslagna riktlinjerna för forsknings- och försöksverksamheten på rennärlingens område,

8) godkänna de riktlinjer för organisationen av samefonden som förordats i propositionen,

9) godkänna det förslag i fråga om Arjeplogs skolbord samt lagts fram i propositionen,

10) medge att för budgetåret 1971/72 statlig kreditgaranti får lämnas för lån till rennärlingens rationalisering med 2 500 000 kr.,

11) till *Rådgivningsverksamhet för rennärlingens främjande* för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.,

12) till *Kompensation för bensinskatt till rennärlingen* för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

De motionsyrkanden som väckts i anledning av propositionen ävensom yrkandena i vissa motioner, som väckts vid riksdagens början och som behandlas i detta betänkande, redovisas på s. 23 ff.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås olika åtgärder för att främja renskötelsen, som utövas av i huvudsak omkring 700 samefamiljer inom ett fyrtiotal lappbyar. 1928 års renbeteslag föreslås ersatt med en ny rennärlingslag. Lappbyarna omorganiseras till samebyar med huvudsaklig uppgift att driva renskötelsen. Denna organisation bygger på principen om samverkan mellan medlemmarna i byn såsom inom ekonomiska föreningar. Samerna skall själva få bestämma om sina angelägenheter på bystämma och genom stadgar för byn. Innehållet i samernas renskötselrätt blir enligt lagförslaget samma som i 1928 års lag. Det nuvarande lappväsendet, som är en statlig administration för rennärlingen, upphör. I stället inrättas vid var och en av lantbruksnämnderna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län en rennärlingsdelegation. Lantbruksstyrelsen skall fortsätta att vara central rennärlingsmyndighet. Till styrelsen skall knytas en rådgivande nämnd. I huvudsaklig överensstämmelse med vad som f. n. gäller skall Kungl. Maj:t kunna förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde. I fråga om ersättning för skada eller olägenhet av upphävandet skall expropriationslagens regler om värdering och om domstolsförfarande gälla. Ersättningen, vilken nu tillfaller lappfonden, skall i princip fördelas lika mellan vederbörande sameby och fonden, som skall kallas samefonden. Denna fond skall få en särskild styrelse. Styrelsen skall bestämma om fondmedlens användning.

Stöd i form av statlig lånegaranti samt bidrag skall lämnas till rennärlingens rationalisering. Renskötande samebyar som inte får tillräcklig sysselsättning inom renskötelsen skall beredas annan sysselsättning inom renskötelsesområdet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1971.

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

1) Förslag
till
Rennäringslag

Härigenom förordnas som följer.

Renskötselrätt m. m.

1 §

Rätt att enligt denna lag begagna mark och vatten till underhåll för sig och sina renar (renskötselrätt) har den som är av samisk härkomst, om hans fader eller moder eller någon av hans far- eller morföräldrar haft renskötsel som stadigvarande yrke.

Adoptivbarns och dess barns rätt till renskötsel bedömes efter adoptantens härkomst samt dennes och hans föräldrars befattning med renskötsel.

Om särskilda skäl föreligger, kan länsstyrelsen medge person med samisk härkomst renskötselrätt, även i annat fall än som avses i första stycket.

2 §

Den som ingår äktenskap med renskötselberättigad förvärvar renskötselrätt.

Upplöses äktenskapet genom äktenskapsskillnad eller dömes till återgång i äktenskapet, kan länsstyrelsen upphäva renskötselrätt som förvärvats enligt första stycket, om särskilda skäl föreligger.

3 §

Renskötsel får bedrivas

1. hela året

i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker dels ovanför odlingsgränsen, dels nedanför denna gräns på mark som tillhör staten (kronomark) och renbetesland där skogsrenskötsel av ålder bedrives under våren, sommaren eller hösten,

på renbetesfjällen i Jämtlands län,
inom de områden i Jämtlands och Kopparbergs län som särskilt upplåtits till renbete,

2. den 1 oktober—den 30 april

i övriga delar av lappmarkerna nedanför odlingsgränsen,
inom sådana trakter utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av ålder bedrives vissa tider av året.

Med renbetesland förstås mark som vid avvitringen förklarats utgöra

renbetesland eller av ålder använts som sådant land. Med renbetesfjällen förstås de vid avvitringen för samerna avsatta renbetesfjällen och de områden som sedermera upplåtits till utvidgning av dessa fjäll.

4 §

Betestid enligt 3 § första stycket 2 kan av lantbruksnämnden förlängas såvitt avser kronomark, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl. I fråga om annan mark får tiden förlängas med ägarens samtycke.

5 §

Om rätt att efter särskilt tillstånd driva rensköttsel under hela året inom vissa områden nedanför lappmarksgränsen finns bestämmelser i 85—89 §§.

6 §

För renskötseln finns samebyar.

Mark som anges i 3 § första stycket 1 fördelas mellan samebyar i särskilda byområden. Byområde kan omfatta även mark som anges i 3 § första stycket 2.

Om särskilda skäl föreligger, kan del av byområde vara gemensam för samebyar.

7 §

Indelning i byområden göres av lantbruksnämnden.

Indelningen skall göras så, att områdena blir lämpade för sitt ändamål med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

8 §

Med samebys betesområde förstås byområdet och övriga områden som samebyn begagnar för rensköttsel.

Sameby

Ändamål och medlemmar m. m.

9 §

Sameby har till ändamål att enligt denna lag för medlemmarnas gemensamma bästa ombesörja renskötseln inom byns betesområde.

Det åligger sameby särskilt att svara för att renskötseln drives på ekonomiskt bästa sätt och att utföra, underhålla och driva anläggningar som behövs för renskötseln.

Sameby får ej driva annan ekonomisk verksamhet än rensköttsel.

10 §

Sameby kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter när registrering skett enligt 39 §.

Sameby företräder medlemmarna i frågor som rör renskötselrätten eller medlemmarnas gemensamma intressen inom rennäringen i övrigt.

11 §

Medlem i sameby är

1. rensköttselberättigad som deltar i rensköttseln inom byns betesområde,
2. rensköttselberättigad som har deltagit i rensköttsel inom byns betesområde och haft detta som stadigvarande yrke samt ej övergått till annat hudsakligt förvärvsarbete,
3. rensköttselberättigad som är make eller hemmavarande barn till medlem som avses under 1 eller 2 eller som är efterlevande make eller underårigt barn till avliden sådan medlem.

12 §

Sameby kan som medlem antaga annan rensköttselberättigad än som anges i 11 §, om han avser att med egna renar driva rensköttsel inom byns betesområde.

Vägras sökanden inträde som medlem, kan länsstyrelsen medge honom inträde, om särskilda skäl föreligger.

13 §

Med renskötande medlem i sameby förstås medlem som själv eller genom sitt husfolk driver rensköttsel med egna renar inom byns betesområde.

Renar som tillhör renskötande medlems husfolk anses i denna lag tillhöra den renskötande medlemmen.

14 §

Renskötande medlems dödsbo får fortsätta den av medlemmen bedrivna rensköttseln under tre år från dödsfallet. Är rensköttselberättigad dödsbodelägare under 20 år, räknas tiden från det han fyller 20 år.

Rensköttselrättens utövande

15 §

Sameby får för medlemmarnas gemensamma behov begagna byns betesområde för renbete.

Lantbruksnämnden bestämmer det högsta antal renar som får hållas på bete inom byns betesområde.

Om det behövs för att bevara renbetet eller eljest främja rensköttseln, kan lantbruksnämnden förordna om inskränkning i betesrätten.

16 §

Sameby får inom byns betesområde utföra arbetshage eller annat stängsel för renarna, renslakteri eller annan anläggning som behövs för rensköttseln.

Sameby eller medlem i byn får på utmark inom byns betesområde uppföra renvaktarstuga, kåta, förvaringsbod eller annan mindre byggnad som behövs för rensköttseln.

Är anläggning som anges i första stycket avsedd för stadigvarande bruk, skall den förläggas till plats som anvisas av markens ägare. Detsamma gäller i fråga om byggnad som anges i andra stycket, om den skall uppföras för stadigvarande bruk nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen på

annan mark än kronomark under statens omedelbara disposition eller mark som vid avvitrning utlagts till allmänningsskog.

Vill sameby eller, om byggnad skall uppföras av medlem i byn, denne icke godtaga anvisad plats, bestämmer lantbruksnämnden platsen.

17 §

Behövs virke till anläggning eller byggnad som avses i 16 § första eller andra stycket, får skog avverkas på de delar av betesområdet som hör till lappmarkerna eller renbetesfjällen. Inom samma delar av betesområdet får medlem i samebyn för eget behov taga bränsle och slöjdvirke.

Växande barrträd får avverkas endast efter anvisning av markens ägare eller brukare, om ej denne medger annat.

På sådan mark utanför lappmarkerna och renbetesfjällen som hör till samebys betesområde får byn eller medlem i byn för ändamål som anges i första stycket taga endast torra träd, vindfällan, skogsavfall, tall- och grantjur eller, för tillfälligt behov, på utmark växande lövträd.

18 §

Medlem i sameby har rätt att inom byns betesområde på kronomark under statens omedelbara disposition eller mark som vid avvitrning utlagts till allmänningsskog taga virke till uppförande eller ombyggnad av familjebostad. Avverkning får ske endast efter anvisning av markägare.

19 §

Medlem i sameby som tillfälligt uppehåller sig inom annan bys betesområde för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel får där taga bränsle för eget behov.

20 §

Om det är oundgängligen nödvändigt för att skaffa foder till renarna, får sameby fälla lavbevuxna träd, i första hand torra eller oväxtliga träd, inom byns betesområde. Sådan avverkning skall om möjligt ske efter anvisning av markens ägare eller brukare.

21 §

För skog som avverkas på kronomark under statens omedelbara disposition eller mark som vid avvitrning utlagts till allmänningsskog behöver ersättning ej lämnas. Detsamma gäller växande lövträd som eljest tages inom lappmarkerna eller på renbetesfjällen.

I andra fall än som avses i första stycket skall ersättning lämnas för rotvärdet av växande träd som tages. Kan överenskommelse ej uppnås om ersättningen, utser länsstyrelsen på begäran av part någon att söka förlika parterna.

22 §

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan för viss tid förbjuda avverkning enligt 17 eller 18 § av växande tall, gran eller björk, om det behövs för att bevara skogen eller för skogens återväxt.

23 §

Sameby har rätt att flytta byns renar mellan skilda delar av byns betesområde.

24 §

Flyttningsvägs sträckning fastställs av lantbruksnämnden, om sameby begär det eller fråga om sträckningen eljest uppkommer.

Föreligger särskilda skäl för ändring av fastställd eller eljest gällande flyttningsväg och kan ändringen ske utan väsentlig olägenhet för renskötelsen, kan lantbruksnämnden förordna om ändring av vägens sträckning.

25 §

Medlem i sameby får jaga och fiska på utmark inom de delar av byns betesområde som hör till renbetesfjällen eller lappmarkerna, när renskötelsen är tillåten där.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på medlem i sameby som tillfälligt uppehåller sig inom annan samebys betesområde för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel. Han får dock jaga och fiska endast för sitt uppehälle.

Uppehåller sig björn, varg, järv eller lo bevisligen i trakten, får jakt efter sådant djur företagas på mark som anges i första stycket inom annan samebys betesområde, i den mån Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, tillåter det.

Renskötselrättens upphörande i vissa fall m. m.

26 §

Konungen kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 1 § lagen (1917: 189) om expropriation eller för annat ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt. För område som väsentligen är utan betydelse för renskötseln får sådant förordnande meddelas, när området behövs för allmänt ändamål.

Upphävande kan begränsas till att avse viss tid eller vissa i renskötselrätten ingående befogenheter.

27 §

Meddelas förordnande enligt 26 §, kan Konungen föreskriva åtgärder för att motverka skada eller olägenhet för renskötseln.

28 §

Medför upphävande av renskötselrätt skada eller olägenhet för renskötseln eller för sådan rätt till jakt eller fiske som avses i 25 §, utgår ersättning därför.

Ersättning för skada eller olägenhet som ej drabbar bestämd person tillfaller till hälften sameby som beröres av upphävandet och till hälften samefonden, om ej särskilda skäl föreligger.

29 §

I fråga om upphävande av renskötselrätt och ersättning med anledning därav gäller, utöver bestämmelserna i 26—28 §§, i tillämpliga delar de allmänna bestämmelserna om expropriation av särskild rätt till fast egendom i lagen (1917: 189) om expropriation.

30 §

Den som inom område som avses i 3 § 1 äger eller brukar mark där renskötsel bedrivs får ej ändra användningen av marken på sätt som medför avsevärd olägenhet för renskötseln i annan mån än som följer av förordnande enligt 26 §.

Första stycket hindrar ej att mark användes i enlighet med fastställd stadsplan eller byggnadsplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning.

31 §

Sameby eller medlem i sameby får ej upplåta rättighet som ingår i renskötselrätten.

Sameby får dock åt den som har varit medlem i byn upplåta rätt att utan avgift till sitt husbehov jaga eller fiska på byns område enligt 25 §.

32 §

På sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln.

Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske, kräves dessutom att upplåtelsen är förenlig med god jaktvård eller fiskevård och kan ske utan besvärande intrång i rätten till jakt eller fiske enligt 25 §. Upplåtelse av hela fisket i visst vatten får ske endast om samebyn medger det.

33 §

Fråga om upplåtelse enligt 32 § prövas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

34 §

Upplåtelse enligt 32 §, som ej avser tillgodogörande av naturtillgångar eller skogsavverkning, skall ske mot avgift, om ej särskilda skäl föreligger för avgiftsfrihet. Avgiften fördelas mellan samefonden och sameby som beröres av upplåtelsen enligt bestämmelser som meddelas av Konungen.

Avser upplåtelsen tillgodogörande av naturtillgångar, skall staten utge ersättning för den skada eller olägenhet för renskötseln som upplåtelsen medför. I fråga om fördelning av ersättning som ej utgår till bestämd person äger 28 § andra stycket motsvarande tillämpning.

Samebys förvaltning m. m.*Allmänna bestämmelser*

35 §

Om det är påkallat med hänsyn till vad som bestämts om högsta renantal enligt 15 § andra stycket eller om det behövs för att främja renskötseln, kan sameby bestämma hur många renar medlem högst får inneha eller meddela andra föreskrifter om innehavet.

Föreskrift enligt första stycket får ej ges sådant innehåll att renskötande medlems fortsatta verksamhet omöjliggöres eller väsentligt försvåras.

36 §

Om sameby medger det, får inom byns betesområde hållas renar som tillhör annan än renskötande medlem i byn (skötesrenar). Fråga om sådant medgivande avgöres efter samråd med lantbruksnämnden.

Skötseln av skötesrenar handhas av samebyn.

37 §

Sameby får endast om medlem medger det låta slakta dennes renar eller försälja vid slakt utvunna produkter.

Renmärkning ombesörjes av samebyn, om ej byn beslutar annat. Renägare får dock efter anmälan till byns styrelse själv märka sina renar.

Stadgar

38 §

Sameby skall antaga stadgar för byn.

Stadgarna skall ange

1. samebyns benämning,
2. den ort inom byns betesområde, där byns styrelse skall ha sitt säte,
3. antalet styrelseledamöter och revisorer, tiden för deras uppdrag och, om suppleanter skall finnas, motsvarande uppgifter beträffande dem,
4. samebyns räkenskapsår,
5. hur ofta ordinarie bystämma skall hållas och tiden för sådan stämma,
6. hur kallelse till bystämma skall ske och andra meddelanden till medlemmarna skall tillställas dem och när föreskrivna kallelseåtgärder senast skall vidtagas,
7. tid för betalning av debiterad förskottslikvid,
8. tid för betalning av belopp som enligt 44 § kommer samebyn eller renskötande medlem till godo,
9. vilka fonder byn skall ha, deras ändamål och hur avsättning till dem skall ske,
10. de närmare föreskrifter om renskötseln som behövs.

39 §

Sameby och dess stadgar registreras hos länsstyrelsen i det län där byns styrelse enligt stadgarna skall ha sitt säte, om ej annat följer av 102 §. Innan stadgarna registrerats är de ej giltiga.

Länsstyrelsen prövar att stadgarna tillkommit i föreskriven ordning och att de ej innehåller något som strider mot lag eller författning.

Första och andra styckena gäller även vid ändring av stadgarna.

Ekonomiska förhållanden

40 §

Kostnaderna för renskötseln fördelas mellan de renskötande medlemmarna efter reninnehavet.

Om samebyn beslutar det, får kostnad som ej avser alla renarna fördelas mellan ägarna till de renar på vilka kostnaden belöper i förhållande till innehavet av dessa renar. Sådant beslut får ej avse kostnad som uppkommit före beslutet.

41 §

Renskötande medlem som lämnar renskötseln svarar ej för kostnader som belöper på tiden därefter. Motsvarande gäller ny renskötande medlem för tiden före det han börjar driva renskötsel.

42 §

De renskötande medlemmarna har att förskottera de medel som behövs för renskötseln.

Styrelsen utdebiterar sådana medel på grundval av debiteringslängd. Utdebiteringen göres efter vad som är skäligt med hänsyn till medlems reninnehav och omfattningen av det arbete han och hans husfolk kan antagas komma att utföra för byn under räkenskapsåret.

I debiteringslängden skall anges det belopp som utdebiteras, vad som belöper på varje renskötande medlem och när betalning skall ske.

43 §

Om tillgängliga medel ej förslår till betalning av klar och förfallen skuld för vilken samebyn svarar, skall styrelsen ofördröjligen utdebitera förskott enligt 42 §.

Försummar styrelsen vad som åligger den enligt första stycket, är ledamöterna solidariskt ansvariga för skulden. Är försummelsen uppenbar, skall länsstyrelsen på borgenärens yrkande förordna syssloman att debitera och uttaga erforderligt belopp. Syssloman har rätt att av samebyn uppbära arvode, som bestämmes av länsstyrelsen.

44 §

Samebys kostnader för renskötseln fördelas slutligt mellan de renskötande medlemmarna för varje räkenskapsår. Vid kostnadsfördelningen bestämmes de belopp som renskötande medlem för räkenskapsåret skall utge till byn eller mottaga av byn.

Slutlig kostnadsfördelning sker på grundval av avräkning som styrelsen har att upprätta enligt 53 § tredje stycket. Kostnaderna fördelas enligt vad som anges i 40 och 41 §§. Vid fördelningen gottskrives renskötande medlem erlagt förskott och värdet av arbete som han och hans husfolk utfört för byn. Samebyn bestämmer i förväg värde för dag eller timme av sådant arbete.

45 §

Kan förskotts- eller slutlikvid som påförts renskötande medlem enligt 42—44 § ej uttagas hos honom, fördelas bristen mellan övriga renskötande medlemmar i förhållande till deras inbördes skyldighet att svara för likviden. Bristen utdebiteras genom debiteringslängd enligt 42 §. I den mån sådan likvid senare inbetalas, skall det influtna beloppet tillgodoräknas dem som täckt bristen i förhållande till vad de betalat.

Debiterad och till betalning förfallen likvid får uttagas enligt bestämmelserna i utsökningslagen (1877: 31 s. 1) om fordran, för vilken betalnings-skyldighet ålagts genom dom som äger laga kraft, om ej besvärsmyndigheten i samband med besvärstalan förordnar annat.

46 §

Sameby får ej upptaga lån som skall återbetalas senare än under nästkommande räkenskapsår, om ej amorteringsplan för lånets återbetalning har antagits av bystämman. Lånetiden får uppgå till högst tio år eller den längre tid för vilken statlig kreditgaranti för lånet kan ha beviljats.

Beslut om upptagande av lån enligt första stycket är giltigt endast om det på bystämman biträdes av minst två tredjedelar av det på stämman av renskötande medlemmar företrädda röstetalet och av flertalet sådana medlemmar i byn.

47 §

Ersättning som tillfaller sameby enligt 28 eller 34 § eller eljest med anledning av intrång i renskötselrätten skall användas för att täcka byns utgifter under räkenskapsåret eller fonderas.

Styrelse

48 §

För sameby skall finnas styrelse.

Styrelsen skall i överensstämmelse med medlemmarnas beslut, i den mån dessa ej strider mot lag eller samebyns stadgar, leda renskötseln inom byns betesområde, ombesörja de gemensamma arbeten som behövs för byn, tillse att medlemmarnas gemensamma intressen tillvaratages utan att någon medlem missgynnas, uttaga de medel som renskötande medlem är skyldig att erlægga och i övrigt handha byns angelägenheter.

Styrelsen företräder samebyn mot tredje man och för byns talan inför domstol och andra myndigheter.

49 §

Styrelsen består av ordförande och ytterligare en eller flera ledamöter som utses på bystämman. Styrelseledamot skall vara myndig.

Styrelseledamot kan skiljas från sitt uppdrag före utgången av den tid för vilken han blivit utsedd.

Val av styrelse eller ändring i dess sammansättning skall anmälas till länsstyrelsen.

50 §

Finns ej styrelse, kan länsstyrelsen på yrkande av någon vars rätt är beroende av att behörig styrelse finns förordna syssloman att handha byns angelägenheter och företräda byn såsom styrelse. Syssloman har rätt att av byn erhålla arvode som bestämmes av länsstyrelsen.

51 §

Styrelsen sammanträder så ofta det behövs. Som styrelsens beslut gäller den mening varom de flesta röstande förenar sig. Vid lika röstetal gäller den mening som ordföranden biträder.

Styrelseledamot får ej taga befattning med angelägenhet vari han har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns.

52 §

Styrelsen kan uppdraga åt särskild arbetsledare att under styrelsens in-seende leda renskötseln.

Styrelsen kan bemyndiga särskild person att företräda samebyn, om ej annat beslutats. Sådant bemyndigande och återkallelse därav skall anmä-las till länsstyrelsen.

53 §

För varje räkenskapsår skall styrelsen i förvaltningsberättelse redovisa sin förvaltning. I förvaltningsberättelsen redogöres för verksamheten under räkenskapsåret och för byns ekonomiska ställning.

I berättelsen skall särskilt uppges

1. ägarna till de renar som under året hållits på byns betesområde och an-talet renar för varje ägare,
2. årets utgifter för arbetskraft i renskötseln,
3. vad under året utbetalats i anledning av skador genom renar och vad i detta hänseende vid årets slut återstod att utkräva av annan sameby,
4. under året gjorda investeringar och sättet för deras finansiering,
5. samebyns övriga kostnader under året,
6. vilka belopp som under året influtit till och utbetalats från byns fonder,
7. under året inträffade ändringar i byns upplåning,
8. storleken av de förskott som utdebiterats enligt 42 eller 43 §,
9. samebyns övriga inkomster under året,
10. vilket belopp envar renskötande medlem påförts i bidrag till byns ut-gifter under året.

I berättelsen skall vidare ingå avräkning som för varje renskötande medlem utvisar det saldo för redovisningsåret som kommer samebyn eller medlemmen till godo.

54 §

Minst en månad före den första ordinarie bystämman efter räkenskaps-årets utgång skall styrelsen lämna förvaltningsberättelsen till revisor. Be-rättelsen skall vara underskriven av styrelsens samtliga ledamöter.

Revision

55 §

Styrelsens förvaltning och räkenskaper skall årligen granskas av en eller flera revisorer. Revisor utses på bystämman.

Medlem, som hos styrelsen påkallar granskning av samebyns böcker, rä-kenskaper eller andra handlingar, har rätt att få del av dessa på lämpligt sätt.

56 §

Revisor skall avge berättelse, som skall innehålla redogörelse för resulta-tet av hans granskning och uttalande huruvida anmärkning framställes eller ej i fråga om räkenskapernas förande eller förvaltningen i övrigt. Framstäl-les anmärkning, skall anledningen till denna anges i berättelsen. Revisions-berättelse skall även innehålla särskilt uttalande huruvida ansvarsfrihet för styrelsen tillstyrkes eller ej.

57 §

Revisionsberättelse skall lämnas till styrelsen senast två veckor före första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång.

Bystämman m. m.

58 §

Medlems rätt att deltaga i handhavandet av samebyns angelägenheter utövas på bystämma.

Medlem som underlåtit att i rätt tid fullgöra sin betalningsskyldighet enligt denna lag gentemot byn får deltaga i förhandlingarna men har ej rösträtt innan han fullgjort sin skyldighet.

Medlem eller annan får icke, själv eller genom ombud eller som ombud för annan, deltaga i behandling av fråga vari han har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns.

59 §

I fråga om rösträtt och beslut på bystämma gäller, om ej annat följer av särskild bestämmelse i denna lag,

1. att varje myndig medlem har en röst i fråga som rör utseende av ordförande på bystämma eller av revisor, beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen eller ändring av sådan föreskrift i stadga som avses i 38 § andra stycket 1—6,

2. att i övriga frågor rösträtt tillkommer endast renskötande medlem, som därvid har en röst för varje påbörjat hundratal renar som enligt gällande renlängd innehas av honom,

3. att medlems rösträtt kan utövas genom annan medlem såsom ombud,

4. att ingen får för egen eller annans del rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet,

5. att den mening som erhållit det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut,

6. att vid lika röstetal val avgöres genom lottning och i andra frågor den mening gäller som biträdes av de flesta röstande eller, om även antalet röstande är lika, av stämmans ordförande,

7. att beslut om ändring av stadgarna ej är giltigt, om det ej biträdes av minst två tredjedelar av det på stämman av renskötande medlemmar företrädda röstetalet och dessutom, såvitt gäller föreskrift som avses i 38 § andra stycket 1—6, av flertalet av byns myndiga medlemmar.

60 §

Bystämman öppnas av den som styrelsen utser. Därefter utses ordförande.

Ordföranden skall upprätta och till godkännande av stämman framlägga en förteckning över närvarande medlemmar och ombud med uppgift om den rösträtt som tillkommer envar av dem. Sedan förteckningen enhälligt eller efter omröstning, företagen bland de renskötande medlemmarna på grundval av förteckningen, blivit godkänd med eller utan ändring, gäller den som röstlängd vid stämman.

Över beslut som fattas på stämman skall genom styrelsens försorg föras protokoll, som skall hållas tillgängligt för medlemmarna senast två veckor efter stämman.

61 §

Förvaltningsberättelse och revisionsberättelse för det senaste räkenskapsåret skall framläggas på första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång. På stämman skall avgöras fråga om godkännande av styrelsens förslag till fördelning av kostnaderna för byns renskötsel och om beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen.

Förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen skall under minst tio dagar före stämman hållas tillgängliga för medlemmarna.

62 §

Byns medlemmar kallas till ordinarie bystämma av styrelsen.

Styrelsen kan kalla medlemmarna till extra bystämma.

Revisor kan begära att styrelsen skall kalla till extra bystämma, om hans granskning ger anledning därtill.

Om minst en femtedel av samtliga myndiga medlemmar eller det mindre antal som kan vara bestämt i stadgarna skriftligen begär det, skall styrelsen kalla till extra stämma.

Finns ej styrelse eller underlåter styrelsen att i föreskriven ordning kalla medlemmarna till ordinarie eller extra stämma, skall länsstyrelsen på anmälan av röstberättigad medlem eller revisor ofördröjligen utlysa stämma.

63 §

I kallelse till bystämma skall anges tid och plats för stämman och de ärenden som skall förekomma på stämman.

64 §

I fråga om skyldighet för styrelseledamot eller annan som ägt företräda samebyn eller för revisor eller medlem att ersätta skada som vållats byn, medlem eller tredje man och i fråga om talan om sådan ersättning tillämpas vad som för motsvarande fall är föreskrivet i fråga om ekonomisk förening.

Renarnas skötsel m. m.

65 §

Vid renskötselns utövande skall skälig hänsyn tagas till andra intressen.

Renarna skall såvitt möjligt hindras från att komma utanför samebyns betesområde eller att eljest vålla skada eller olägenhet.

Flyttning av renarna skall ske i samlade flockar. Väg skall tagas där minsta skada vållas. Vid flyttning skall tillses att renar icke lämnas kvar på område där renskötsel icke är tillåten. Flyttning som äger rum utanför samebys betesområde skall ske utan onödig tidsutdräkt.

66 §

Räkning av samebys renar skall ske årligen vid ungefär samma tidpunkt. Om sameby begär det, kan lantbruksnämnden medge att räkningen får ske med större tidsmellanrum.

Lantbruksnämnden kan på begäran av renskötande medlem förordna om extra renräkning, om denne gör sannolikt att resultatet av räkning enligt

första stycket är oriktigt och kostnaderna för den extra renräkningen ej är oskäligen i förhållande till den betydelse det kan ha för medlemmen att rättelse kommer till stånd.

67 §

Kostnaden för renräkning enligt 66 § första stycket är en gemensam utgift för samebyn.

Kostnaden för extra renräkning fördelas mellan den som begärt räkningen och samebyn efter vad lantbruksnämnden finner skäligt.

68 §

På grundval av renräkning enligt 66 § första stycket skall renlängd upprättas. Fel i längden som påvisats vid extra renräkning skall genast rättas.

I renlängden skall upptagas ägarna till de renar som hålls på byns betesområde, det räknade eller uppskattade antalet renar för varje ägare och, om föreskrift meddelats om reninnehavet enligt 35 §, förhållande som är av betydelse för kontroll av att föreskriften efterföljts.

Bystämman fastställer renlängden och beslutar om rättelse däri.

69 §

När renägares rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag beror på antalet renar, har gällande renlängd vitsord, om det ej visas att ägarens reninnehav förändrats väsentligt sedan renlängden upprättades.

70 §

Har främmande renar kommit in på samebys betesområde, skall de skiljas ut så snart det kan ske. Underrättelse om tid och plats för skiljningen skall i god tid dessförinnan lämnas till sameby till vilken renarna kan antagas höra. Sådan sameby är skyldig att avdela den arbetspersonal som behövs för skiljningen och för att återföra renarna.

Uteblir sameby som underrättats om skiljning och kan renarna ej återföras utan väsentlig olägenhet, får den by som ombesörjer skiljningen låta slakta renarna och försälja dem för ägarnas räkning.

Om ej annat avtalats, är den by till vilken renarna hör skyldig att utge ersättning för kostnaden för renarnas omhändertagande samt återförande eller slakt och försäljning.

71 §

Uppehåller sig renar utanför renskötselområdet eller på mark inom detta område under tid då renskötsel icke får bedrivas där, kan länsstyrelsen på framställning av lantbruksnämnden eller markägare som därigenom lider skada eller olägenhet av någon betydelse förordna att renarna skall slaktas och säljas.

Är det känt till vilken sameby renarna hör, får förordnande enligt första stycket meddelas endast om samebyn underlåter att inom skälig tid efter anmaning taga hand om renarna.

Kostnaden för renarnas omhändertagande, slakt och försäljning skall uttagas ur köpeskillingen. Återstoden tillfaller renarnas ägare, om han är känd, och annars den eller de samebyar till vilka renarna kan antagas ha hört.

72 §

Är renskötelsen inom samebys betesområde bristfällig, skall lantbruksnämnden på begäran av medlem i byn eller annan vars rätt är beroende därav söka att träffa överenskommelse med byn om rättelse inom viss tid.

Kan överenskommelse ej träffas eller vidtages ej rättelse, kan länsstyrelsen efter anmälan av lantbruksnämnden förordna syssloman att omhändertaga renskötelsen i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter.

Syssloman har rätt att av byn erhålla arvode som bestämmes av länsstyrelsen.

Renmärken

73 §

Ren som föres på bete enligt denna lag skall vara märkt i öronen med renmärke som registrerats för renens ägare, om ej annat följer av 79—82 §.

Om renmärkes utformning meddelas bestämmelser av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Registrerat märke får användas för att märka renar endast vid renskötsel som bedrivs inom den sameby som anges i registreringsbeslutet.

74 §

Fråga om registrering av renmärke prövas av länsstyrelsen i det län där byns styrelse har sitt säte. Register över renmärken föres hos länsstyrelsen.

Ansökan om registrering av renmärke göres skriftligen. Ansökningshandlingen skall innehålla uppgift om sökandens namn och hemvist och om den sameby där märket skall användas vid renskötsel. Vid ansökningshandlingen skall fogas avbildning av märket.

75 §

Renmärke får ej registreras för annan renägare än den som är medlem i den sameby ansökningsingen avser eller som har rätt att ha skötesrenar där.

Renmärke får registreras för sameby.

Renägare får ej ha mer än ett märke registrerat.

76 §

Renmärke av gemensam grundtyp för viss släkt eller släktgren (släktmärke) får ej utan särskilda skäl registreras för någon som ej tillhör slakten eller släktgrenen.

77 §

Renmärke får registreras endast om det

1. tydligt skiljer sig från annat giltigt märke som får användas på renar med vilka sökandens renar kan sammanblandas,

2. har en form som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning.

Utän hinder av första stycket 2 får släktmärke registreras med samtycke av sådan innehavare av äldre märke av samma grundtyp som kan ha olägenhet av registreringen.

78 §

Den som genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans registrerade renmärke får ej använda märket vid renmärkning förrän det registrerats för hans räkning.

79 §

Länsstyrelsen skall avlysa registrerat renmärke

1. om märkeshavaren anmäler att han ej längre ämnar använda märket vid renmärkning,
2. om märket under tio år ej har använts vid renmärkning,
3. om märket efter flyttning av renar till annan sameby ej längre skall användas i någon hos länsstyrelsen registrerad sameby,
4. om märkeshavaren eller hans dödsbo ej längre har rätt att ha renar i sameby.

Avlyses märke efter anmälan enligt första stycket 1, får det behållas på redan märkt ren under tio år från dagen för avlysningen.

80 §

Är två eller flera registrerade renmärken helt lika eller så lika att de lätt kan förväxlas eller genom ändring komma att överensstämja med varandra, kan länsstyrelsen på ansökan av sameby eller märkeshavare för vilken likheten medför olägenhet förordna att något eller några av märkena skall avlysas eller ändras.

Avlyses eller ändras märke, får det behållas oförändrat på redan märkt ren under tid som länsstyrelsen bestämmer.

Första och andra styckena äger tillämpning på avlyst märke som får behållas på ren enligt 79 § andra stycket och på avbrottsmärke enligt 81 §. I stället för avlysning skall dock föreskrivas förkortning av märkets giltighetstid.

81 §

Byter märkt ren ägare, får ommärkning till den nye ägarens märke ske endast om styrelsen i den sameby där ommärkningen skall äga rum medger det. Lämnas ej sådant medgivande, kan renens märke förses med avbrott för att skilja renen från andra renar med samma märke. För avbrottsmärkning fordras medgivande av styrelsen för den sameby där renen i fortsättningen skall hållas.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av ren som förvärvat på annan grund än giftorätt, arv eller testamente fordras dessutom överlåtarens samtycke.

Ommärkning eller avbrottsmärkning får ske endast i närvaro av den som samebyns styrelse utser eller inför två vittnen.

Avbrottsmärke får behållas på ren högst tio år efter det styrelsens medgivande gavs.

82 §

Dödsbo efter avliden renägare får begagna det renmärke som registrerats för den avlidne.

83 §

Renkalv skall märkas med ägarens registrerade märke före utgången av det år då kalven fötts. Märkning får dock ske intill utgången av april nästföljande år, om märkningen ombesörjes av samebyn eller utföres i närvaro av någon som byns styrelse utser eller inför två vittnen.

Även efter utgången av april får märkning ske, om samebyns styrelse medger det.

Om den som märker egna renar anträffar annans renko med omärkt kalv, bör han märka kalven med moderns märke. Är märket avbrottsmärke eller avlyst märke, skall i stället ägarens registrerade märke, om det är känt, åsättas kalven. Den som sålunda märkt annans kalv har rätt till gottgörelse av ägaren.

84 §

Anträffas inom samebys betesområde ren som ej blivit märkt inom den i 83 § första stycket andra punkten angivna tiden och märkes ej renen enligt andra stycket i samma paragraf, skall den tagas om hand av samebyn och säljas levande eller slaktas och säljas. Köpeskillingen tillfaller samebyn.

Anträffas inom betesområdet ren med förfalskat, förstört eller okänt märke eller med märke som icke är rätt utformat, skall renen omhändertagas av samebyn för slakt och försäljning. Köpeskillingen tillfaller byn. Den som inom två år från försäljningsdagen styrker sig vara ägare till renen har rätt att av byn utfå ett belopp som motsvarar köpeskillingen med avdrag för kostnaden för renens omhändertagande, slakt och försäljning.

Koncessionsrenskötsel

85 §

Den som är renskötselberättigad kan få tillstånd (koncession) att driva renskötsel i Norrbottens län nedanför lappmarksgränsen inom område där renskötsel av ålder förekommer under hela året. Koncession kan innefatta rätt att mottaga skötesrenar från ägare eller brukare av jordbruksfastighet inom koncessionsområdet.

Koncession får lämnas endast om fortsatt renskötsel inom området är till gagn för ortsbefolkningen och endast om den som söker koncession kan antagas komma att driva renskötseln på ett ändamålsenligt sätt.

Koncession meddelas för viss tid, högst tio år.

86 §

För renskötseln inom koncessionsområde skall finnas sameby. Medlem i sådan sameby är koncessionshavaren, dennes make och hemmavarande barn, renskötselberättigad som biträder koncessionshavaren i renskötseln och ägare av skötesrenar inom koncessionsområdet.

Bestämmelserna om sameby och dess förvaltning gäller i tillämpliga delar i fråga om sameby för koncessionsrenskötsel. Skötesrenägare anses därvid som renskötande medlem. Koncessionshavaren leder under styrelsens in-seende renskötseln inom byn.

87 §

Fråga om koncession prövas av lantbruksnämnden.

88 §

I beslut varigenom koncession beviljas skall anges

1. koncessionsområdet,
2. flyttningvägs sträckning,

3. det högsta antal renar som får hållas inom koncessionsområdet,
4. om och till vilket antal koncessionshavaren får mottaga skötesrenar,
5. i vad mån koncessionshavaren har rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och taga virke inom koncessionsområdet,
6. de villkor i övrigt under vilka renskötseln får bedrivas.

89 §

Har förutsättningarna för koncessionen ändrats, kan lantbruksnämnden återkalla koncessionen eller föreskriva nya villkor.

Ansvaret, skadestånd och besvär m. m.

90 §

Har ren orsakat skada

1. under tiden juni—augusti på åker, äng eller trädgård som är belägen ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen eller under tiden maj—september på åker, äng eller trädgård som är belägen inom annat område där renskötsel får bedrivas under hela året,

2. på mark inom renskötselområdet under tid då renskötsel ej får bedrivas där eller

3. på mark utanför renskötselområdet,

skall skadan ersättas av sameby inom vars byområde skadan har uppkommit eller som vid tiden för skadans uppkomst haft renar i trakten, om det ej visas att skadan ej orsakats av byns renar.

Ävilar ersättningskyldighet enligt första stycket flera samebyar, fördelas ansvarigheten lika mellan byarna inbördes. Kan det visas att renar från någon av byarna orsakat skadan, svarar den byn gentemot de övriga för hela skadan.

Har skada orsakats av renar från flera samebyar och kan ej utredas i vilken omfattning varje bys renar har del i skadan, fördelas ansvarigheten mellan byarna inbördes efter antalet renar från varje by som vid tiden för skadans uppkomst fanns i trakten och som ej stod under bevakning.

91 §

Ersättning som sameby utgivit enligt 90 § får den kräva åter av den som varit vållande till skadan.

92 §

Den rätt till ersättning för att ren blivit dödad eller skadad som enligt vad särskilt är föreskrivet eller enligt allmänna skadestandsregler kan tillkomma renens ägare skall i fall då ägaren är okänd tillfalla den sameby inom vars betesområde renen befann sig.

93 §

När renar befinner sig inom betesområde där renskötsel då är tillåten, skall hund i trakten som ej användes i renskötseln hållas i band eller instängd, om ej länsstyrelsen medger annat. Detsamma gäller när renar flyttas, såvida hundens ägare i förväg underrättats om tiden för flyttningen.

Anträffas hund medan den jagar eller på annat sätt ofredar ren inom område där renskötsel då är tillåten, får hunden dödas av den som äger eller

vårdar ren. Detsamma skall gälla om hund utan tillsyn anträffas omedelbart efter det att den på sådant område jagat eller på annat sätt ofredat ren.

Den som sålunda dödat hund är skyldig att anmäla förhållandet till polismyndigheten.

94 §

Till böter dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. avstänger fastställd eller eljest gällande flyttningsväg för renar eller vidtager åtgärd på eller invid vägen så att dess framkomlighet väsentligen försämras,

2. skrämmer eller på annat sätt ofredar renar som uppehåller sig på område där renskötsel då är tillåten,

3. obehörigen driver bort renar från område där renskötsel då är tillåten eller hindrar renar från att beta på sådant område,

4. bryter mot 73 § tredje stycket,

5. i andra fall än som avses i 81 eller 82 § vid märkning av egna renar använder renmärke som ej är registrerat för honom,

6. utför ommärkning eller avbrottsmärkning i strid mot 81 §,

7. märker renkalv i strid mot 83 § första eller andra stycket,

8. bryter mot 93 § första eller tredje stycket.

95 §

Bryter medlem i sameby uppsåtligen eller av oaktsamhet mot 17—20 § eller mot föreskrift som meddelats med stöd av 22 § eller lämnar han uppsåtligen eller av oaktsamhet oriktig uppgift vid renräkning eller vid upp rättande av renlängd dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

96 §

Samebys styrelse är skyldig att i den omfattning som behövs låta samla ihop renar som hör till byn eller skilja ut ren från dessa, om polismyndighet eller kronofogdemyndighet begär det.

Fullgör ej styrelsen sådan skyldighet, kan myndigheten låta verkställa åtgärden på samebys bekostnad.

97 §

Anser medlem i sameby att beslut som fattats av bystämma, av styrelsen enligt 42 § eller av syssloman enligt 43 eller 72 § ej tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot lag eller annan författning eller mot samebys stadgar eller kränker hans enskilda rätt, får han föra talan mot beslutet hos länsstyrelsen genom besvär.

Besvärshandlingen skall ha inkommit till länsstyrelsen inom två månader från beslutets dag. I fråga om besvär mot styrelsens eller sysslomans beslut räknas dock besvärstiden från den dag då medlemmen fick del av beslutet.

Beslut varigenom bystämmas beslut ändrats eller upphävts gäller även för medlem som ej fört talan mot beslutet.

98 §

Talan mot beslut enligt denna lag av lantbruksnämnd föres genom besvär hos lantbruksstyrelsen.

Talan mot lantbruksstyrelsens beslut föres genom besvär hos Konungen.

99 §

Talan mot beslut enligt denna lag av länsstyrelse föres genom besvär hos kammarrätten.

Mot länsstyrelsens beslut varigenom registrering av renmärke beviljats får dock talan ej föras.

100 §

Angår beslut som länsstyrelse, lantbruksnämnd eller lantbruksstyrelsen meddelar enligt denna lag så många att avskrift av beslutet ej lämpligen kan tillställas envar av dem, skall beslutet sändas till samebyns styrelse som skall hålla beslutet tillgängligt för medlemmarna. Meddelande härom skall på statsverkets bekostnad intagas i en eller flera tidningar inom orten. Den som beslutet rör skall anses ha fått del av beslutet den dag då meddelandet först infördes i sådan tidning.

101 §

Beslut som avses i 97 och 98 §§ samt 99 § första stycket länder till efterrättelse utan hinder av att talan däremot föres, om ej besvärmyndigheten förordnar annat.

102 §

Länsstyrelses och lantbruksnämnds åligganden enligt denna lag fullgöres såvitt avser Västernorrlands län av länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Västerbottens län och såvitt avser Kopparbergs och Gävleborgs län av länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Jämtlands län.

Skall byområde omfatta mark inom mer än ett av Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län, göres indelning enligt 7 § av lantbruksnämnden i det län inom vilket huvuddelen skall ligga.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971, då lagen (1928:309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och lagen (1960:144) om renmärken skall upphöra att gälla.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

3. Lappby, som avses i lagen (1928:309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, ombildas i samband med nya lagens ikraftträdande till sameby. Intill dess samebyn och dess stadgar registrerats skall i fråga om kallelse till bystämma vad som i motsvarande hänseende gällt för lappbyn fortfarande tillämpas. I den mån det behövs kan Konungen för tiden intill dess registrering sålunda skett förordna att äldre bestämmelser även i övrigt skall tillämpas på byn i stället för nya lagens bestämmelser om sameby och dess förvaltning.

4. Märke som enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1960:144) om renmärken tagits in i övergångsförteckning får behållas på därmed märkt ren intill den 1 juli 1975. På sådant märke äger 80 § den nya lagen motsvarande tillämpning.

5. Vad i nya lagen föreskrives om avlyst märke och avbrottsmärke gäller i tillämpliga delar sådant enligt äldre lag avlyst märke som behålles på därmed märkt ren och avbrottsmärke som tillkommit enligt äldre lag.

6. Har enligt 57 § lagen (1928: 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige tillstånd meddelats att driva renskötsel och omfattar tillståndet tid även efter nya lagens ikraftträdande, skall det anses som en enligt 85 § nya lagen meddelad koncession.

7. Talan mot sådant beslut enligt den nya lagen av länsstyrelse som meddelats före den 1 januari 1972 föres hos Konungen genom besvär.

2) Förslag

till

Lag

om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom förordnas, att punkt 1 av anvisningarna till 28 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Anvisningar

till 28 §.¹

1. Till intäkt av rörelse hänföras samtliga intäkter i penningar eller varor, som influtit i rörelsen. Detta innebär, att intäkten skall vara av sådan beskaffenhet, att den normalt är att räkna med och ingår såsom ett led i den förvärvsverksamhet, varom fråga är. Hit räknas alltså inflytande betalning för varor eller produkter, som den skattskyldige för i handel eller tillverkar, och gäller detta även för det fall, att rörelseidkaren vid överlåtelse av rörelsen till annan låter i överlåtelsen ingå befintliga varor eller produkter. Denna överlåtelse utgör då så att säga den sista affärshändelsen i hans rörelse. Där emot räknas icke hit sådan intäkt, som till den skattskyldige kan inflyta vid sidan av rörelsen eller utanför vad som normalt är att anse såsom driftinkomst, såsom exempelvis vid avyttring av personlig lösegendom eller för stadigvarande bruk i

1. Till intäkt av rörelse hänföras samtliga intäkter i penningar eller varor, som influtit i rörelsen. Detta innebär, att intäkten skall vara av sådan beskaffenhet, att den normalt är att räkna med och ingår såsom ett led i den förvärvsverksamhet, varom fråga är. Hit räknas alltså inflytande betalning för varor eller produkter, som den skattskyldige för i handel eller tillverkar, och gäller detta även för det fall, att rörelseidkaren vid överlåtelse av rörelsen till annan låter i överlåtelsen ingå befintliga varor eller produkter. Denna överlåtelse utgör då så att säga den sista affärshändelsen i hans rörelse. Där emot räknas icke hit sådan intäkt, som till den skattskyldige kan inflyta vid sidan av rörelsen eller utanför vad som normalt är att anse såsom driftinkomst, såsom exempelvis vid avyttring av personlig lösegendom eller för stadigvarande bruk i rörel-

¹ Senaste lydelse 1969: 363

rörelsen avsedda fastigheter eller andra tillgångar — angående för sådant bruk avsedda maskiner och andra inventarier så ock patenträtter och liknande tidsbegränsade rättigheter ävensom hyresrätter och rättigheter av goodwill's natur, se dock andra och tredje styckena här nedan. Den intäkt, som erhålles genom en dylik, oberoende av rörelsen verkställd avyttring, skall tagas i betraktande vid inkomstberäkningen för förvärvskällan tillfällig förvärvsverksamhet och bedömas efter de för denna förvärvskälla stadgade grunder.

sen avsedda fastigheter eller andra tillgångar — angående för sådant bruk avsedda maskiner och andra inventarier så ock patenträtter och liknande tidsbegränsade rättigheter ävensom hyresrätter och rättigheter av goodwill's natur, se dock andra och tredje styckena här nedan. Den intäkt, som erhålles genom en dylik, oberoende av rörelsen verkställd avyttring, skall tagas i betraktande vid inkomstberäkningen för förvärvskällan tillfällig förvärvsverksamhet och bedömas efter de för denna förvärvskälla stadgade grunder. *Såsom skattepliktig intäkt räknas icke statligt avgångsvederlag i form av engångsbelopp till renskötseutövare i samband med att han upphör med sin renskötsel.*

Till intäkt ————— goodwill's natur.

Skattskyldig, som ————— realisationsvinst föreligga.

Utskiftar svenskt ————— vid utskiftningen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och tillämpas första gången vid 1972 års taxering.

Motionsyrkanden

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner, nämligen

A. i anledning av propositionen väckta motioner

1. motionen 1971: 1279 av herr Larsson i Umeå m. fl. (fp, s, c, m), vari hemställs

att 71 § rennäringslagen får det tillägget att utöver lantbruksnämnd och markägare även jakträttsinnehavare får rätt att påfordra länsstyrelsens prövning,

att 93 § rennäringslagen ändras så till vida att hund som låter sig uppkopplas inte får dödas,

att döandet av hund som ofredat renar omedelbart skall anmälas till polismyndighet, samt

att utskottet utformar lagtexten så att dessa önskemål blir tillgodosedda.;

2. motionen 1971: 1367 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. (c, fp, m), vari hemställs att riksdagens beslutar

a) att anta förslaget till rennäringslag men med ändrad lydelse av följande paragrafer:

3 §

Renskötsel får — — — (= prop.) — — — dessa fjäll.

Till samernas uteslutande begagnande ligger kronomark under allmän disposition ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

4 §

Betestid enligt 3 § första stycket 2 *skall förlängas om otjänliga väderleks- och betesförhållanden tvingar till tidigare flyttning om hösten eller hindrar återflyttning om våren.*

9 §

Sameby har — — — (= prop.) — — — byns betesområde.

Det åligger — — — (= prop.) — — — för renskötseln.

16 §

Sameby får — — — (= prop.) — — — för renskötseln.

Sameby eller medlem i byn får på utmark inom byns betesområde uppföra renvaktarstuga, kåta, förvaringsbod eller annan mindre byggnad som behövs för *näringsutövning*.

Är anläggning — — — (= prop.) — — — till allmänningsskog.

Vill sameby — — — (= prop.) — — — lantbruksnämnden platsen.
sen.

24 §

Flyttningvägs sträckning fastställs av *domstol* om sameby begär det eller fråga om sträckningen eljest uppkommer.

Föreligger särskilda skäl för ändring av fastställd eller eljest gällande flyttningväg och kan ändringen ske utan väsentlig olägenhet för renskötseln, kan *domstol* förordna om ändring av vägens sträckning.

26 §

Konungen kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 1 § lagen (1917: 189) om expropriation. För område som är utan betydelse för renskötseln får sådant förordnande meddelas *med samernas medgivande*.

Upphävande kan — — — (= prop.) — — — ingående befogenheter.

28 §

Medför upphävande av renskötselförskottning skada eller olägenhet för renskötselförskottning eller för sådan rätt till jakt eller fiske som avses i 25 § *eller eljest för rättighet, som tillkommer sameby eller medlem därav*, utgår ersättning därför.

Ersättning för — — — (= prop.) — — — skäl föreligger.

32 §

På sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast *med samebyns medgivande*.

Avser upplåtelsen — — — (= prop.) — — — god jaktvård eller fiskevård.

38 §

Sameby skall anta stadgar för byn.

Stadgarna skall ange

1. Samebyns benämning,

— — — (= prop.) — — —

10. de *ytterligare* föreskrifter som behövs.

70 §

Har främmande — — — (= prop.) — — — återföra renarna.

Om ej annat avtalats är den by till vilken renarna hör skyldig att utge ersättning för kostnaden för renarnas omhändertagande *eller* återförande.

71 §

Uppehåller sig renar utanför renskötselförskottningsområdet eller på mark inom detta område under tid då renskötselförskottning inte får bedrivas där, kan länsstyrelsen på framställning av lantbruksnämnden eller markägare som därigenom lider skada eller olägenhet av *väsentlig* betydelse förordna att renarna skall slaktas och säljas.

Är det — — — (= prop.) — — — om renarna.

Kostnaden för — — — (= prop.) — — — ha hört.

72 §

Är renskötselförskottning — — — (= prop.) — — — viss tid.

Kan överenskommelse ej träffas eller vidtages inte rättelse kan *domstol* efter ansökan av lantbruksnämnden förordna syssloman att omhändertaga renskötselförskottning i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter.

Syssloman har rätt att av byn erhålla arvode som bestämmes av *domstolen*.

93 §

När renar befinner sig inom betesområde, där renskötselförskottning då är tillåten,

eller på flyttning, skall hund i trakten som ej används i renskötseln hållas i band eller instängd om ej länsstyrelsen medger annat.

Anträffas hund — — — (= prop.) — — — ofredat ren.

Den som — — — (= prop.) — — — till polismyndigheten.

96 a §

Innan länsstyrelsen, lantbruksnämnden eller annan myndighet meddelar beslut eller vidtager åtgärd enligt denna lag eller enligt bestämmelse, som utfärdas med stöd av denna lag, skall den eller de samebyar, för vilka beslutet eller åtgärden uppenbarligen kan få betydelse, lämnas tillfälle att yttra sig i ärendet. Härvid skall fullständiga handlingar överlämnas.;

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala:

att bestämmelserna i 30 § rennäringslagen skall avse jämväl kalhuggning, hyggesbränning och växtbekämpning av större omfattning,

att rennäringsens samtliga representanter i lantbruksnämndens rennäringsdelegation skall utses av Kungl. Maj:t,

att rennäringsens representanter i lantbruksstyrelsens rennämnd skall äga påfordra sammanträde med nämnden, samt

att rotvärdeersättning i samband med att samer inte utnyttjar sin rätt till byggnadsvirke in natura skall bestridas av domänverket.;

c) att under jordbruksdepartementets huvudtitel till *Samefonden* för budgetåret 1971/72 bevilja ett reservationsanslag av 500 000 kronor.;

d) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

att beloppet till allmänna sameändamål ur *Samefonden* uppräknas till 400 000 kronor,

om utredning och förslag beträffande ansvar och skadestånd vid skada på ren i samband med skogsavverkning i enlighet med vad som anförs i motionen;

3. motionen 1971:1368 av herr Häll m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen måtte begära att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av följdförfattningar till rennäringslagen — i syfte att främja renskötselns lönsamhet och en god samverkan mellan olika intressen inom renskötselområdet — särskilt beaktar

a) att befolkningen i fjällkommunerna blir delaktiga av jakt och fiske genom generösa upplåtelser,

b) att förvaltningen av områdena ovan odlingsgränsen och där ifrågakommande upplåtelser ordnas med iakttagande av den ordning som inom länsstyrelserna kommer att tillämpas i frågor av regionalpolitisk innebörd för att bl. a. möjliggöra en aktiv sysselsättningspolitik i inlandet,

c) att rättegångsförfarandet i mål som avser ersättning på grund av beslut om undantagande av område från renskötseln inte skall ådraga sökanden oskäligen kostnader eller onödig tidsspillan, samt

d) att inkomsterna från upplåtelser av jakt- och fiskerätt skall kunna tas i anspråk för viltvård och fiskevårdande åtgärder.;

4. motionen 1971: 1369 av herr Lundberg (s), vari hemställs att riksdagen måtte besluta

att avslå Kungl. Maj:ts proposition 1971: 51 med förslag till rennäringslag, m. m.,

att från 1 juli 1972 upphäva nu gällande rennäringslag, m. m.,

att det länsmässiga ansvaret för rennäring, fiske, jakt, kronans mark- och vattenområden i renbetesland, deras nyttjande och användning, förlägges till *länsstyrelserna*, vilka i samråd med regering och riksdag skall handha arbetsuppgifterna och ansvaret,

att hittillsvarande fonder och ekonomiska m. fl. förmåner upphör och att tillgångarna får disponeras av länsstyrelserna till fritids- och andra gemensamma uppgifter,

att fiske och jakt från den 1 januari 1972 måtte i första hand upplåtas åt samtliga inom renbetesområdet boende och att det skall ankomma på länsstyrelserna att utfärda de inskränkningar som från fiske- och jaktvårdssynpunkt kan anses erforderliga, samt

att som riktlinjer för rennäringen skall från den 1 juli 1972 gälla vad som föreslås i rennäringslagens 3 § och att i övrigt vid renskötselns utövande hänsyn skall tagas till andra intressen; renarna skall såvitt möjligt hindras från att komma utanför betesområdet eller att eljest vålla skada eller olägenhet; flyttning av renarna skall ske i samlade flockar; väg skall tagas där minsta skada vållas; vid flyttning skall tillses att renar icke lämnas kvar på område där renskötseln icke är tillåten; flyttning som äger rum utanför betesområde skall ske utan tidsutdräkt.;

5. motionen 1971: 1370 av herr Takman m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen måtte besluta

a) att följande ändringar företas i förslaget till rennäringslag:

dels att följande sats i föreslagen lydelse av 9 § utgår: "Sameby får ej driva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel",

dels att 38 § punkt 10 erhåller följande lydelse: "10. de *ytterligare* föreskrifter som behövs",

dels att andra och tredje styckena i 72 § utgår;

b) att hos Kungl. Maj:t hemställa om den omredigering av 59 §, som för- anledes av ett bifall till i motionen föreslagen annan lydelse av 9 och 38 §§;

c) att uttala sig för att berörd sameby erhåller lägst 50 % av inkomsterna från fiskeupplåtelser;

d) att rationaliseringsbidrag vid en samlad upprustning av rennäringen i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag fastställs till en bidragsnivå på 50 %;

e) att i fråga om stadgandena rörande renskötselrättens upphörande (26 §)

ge Kungl. Maj:t till känna att vad i motionen anförs — om att såsom skäl till renskötselförordningens upphävande även skall kunna åberopas vad som kan anses vara ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt — måste ges en mycket snäv tillämpning;

f) att uttala sig för att samefonden ställs under förvaltning av en helt samisk styrelse utsedd av landsmötet.;

B. vid riksdagens början väckta motioner:

6. motionen 1971: 507 av herr Stridsman m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om översyn av jaktstadgan, syftande till att ge samerna möjlighet att, då fara för rovdjursangrepp föreligger, förfölja och döda rovdjur.;

7. motionen 1971: 990 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående samernas rättsliga ställning.;

8. motionen 1971: 1033 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att AMS-medel får användas för bidrag till samer vid uppbyggnad av anläggningar för fiske och turism i samebyarna.;

9. motionen 1971: 1034 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en utredning med uppdrag att framlägga förslag angående samernas rättsliga ställning.;

10. motionen 1971: 1048 av herr Takman m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att det regionala handlingsprogrammet för det norrländska inlandet överarbetas med särskilt hänsynstagande till samebefolkningens fortsatta existens som etnisk minoritet.

Beträffande det fullständiga innehållet i motionerna hänvisar utskottet till de tryckta motionerna.

Bakgrund till propositionen m. m.

Renskötselförordningen är i Sverige förbehållen samerna. Den regleras främst i lagen (1928: 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (renbeteslagen). Lagen innehåller, vid sidan av bestämmelser om samernas rätt att under vissa förutsättningar begagna vissa områden till underhåll för sig och renarna, ingående föreskrifter om formerna för renskötselförordningens bedrivande och om rennäringens organisation. Till följd av samhällsutvecklingen har förutsättningarna för rennäringen liksom för andra näringar ändrats väsentligt. Detta har bl. a. lett till ett behov att ändra näringens driftsformer och att vidta andra rationaliseringsåtgärder för att höja näringens lönsamhet.

Med anledning härav och sedan Svenska samernas riksförbund (SSR) i skrivelse den 4 oktober 1963 bl. a. anhållit om översyn av bestämmelserna på renskötselförordningens område, tillkallades år 1964 sakkunniga för att se över renbetes-

lagstiftningen och därmed sammanhängande frågor. De sakkunniga antog namnet 1964 års rennärings-sakkunniga.

I skrivelse den 24 januari 1966 hemställde riksdagens justitieombudsman om åtgärder bl. a. i syfte dels att ge de renskötande samerna bättre möjlighet att själva tillvarata sina rättigheter enligt renbeteslagen, dels att hindra att intrång görs i dessa rättigheter. Genom beslut den 11 februari 1966 förordnade Kungl. Maj:t att skrivelsen skulle överlämnas till rennärings-sakkunniga för att beaktas vid fullgörande av utredningsuppdraget.

Rennärings-sakkunniga överlämnade i februari 1968 betänkandet Rennäringen i Sverige (SOU 1968: 16). Betänkandet innehåller förslag till lag om rennäringen, lag om ändring i lagen (1917: 189) om expropriation och lag om ändring i lagen (1960: 130) om fiskevårdsområden.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av ett stort antal myndigheter och organisationer.

Rennärings-sakkunniga överlämnade vidare i december 1968 efter uppdrag av Kungl. Maj:t förslag angående renforskningens organisation m. m. (stencil Jo 1968: 7). Över förslaget har yttranden avgetts av i huvudsak samma remissinstanser som avgett yttranden över förslaget till lag om rennäringen m. m.

Den 11 december 1970 tillkallades härjämte sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om åtgärder till stöd för samernas språk och kultur m. m.

Av departementschefen angivna huvudgrunder för reformer i fråga om rennäringen

I propositionen behandlar departementschefen inledningsvis huvudgrunderna för reformer i fråga om rennäringen. Departementschefen anför därvid följande.

Rätten till renskötsel är förbehållen samerna. De har rätt att för sin försörjning begagna mycket stora områden främst i norra och västra Norrland för renbete, jakt, fiske och andra ändamål som har samband med renskötsel. Den renskötande befolkningen uppgår till omkring 2 500, fördelade på ca 700 familjer. Ungefär fyra femtedelar av de renskötande samerna finns i Norrbottens län. Totala antalet renar uppgår till ungefär 200 000—250 000. Sammanlagt produceras årligen drygt 2 000 ton renkött, vilket svarar mot 0,6 procent av den totala produktionen av kött och fläsk inom landet.

Rennäringen regleras genom 1928 års renbeteslag. I lagen finns, utöver bestämmelser om vilka som omfattas av renskötselrätten och denna rätts innebörd, detaljerade föreskrifter om formerna för renskötselns bedrivande. Sålunda innehåller lagen bestämmelser om rennäringens lokala organisation i lappbyar och om ordningen för renskötselns drivande. Länsstyrelserna och den särskilda administrationen för rennäringen, lappväsendet, som

är knuten till länsstyrelserna har enligt renbeteslagen vittgående befogenheter i fråga om renskötelsen. Föreskrifterna för rennäringen tillkom vid en tid när samernas möjligheter att själva ta till vara sina intressen var väsentligt mindre än nu, och ett av huvudsyftena med föreskrifterna var att skydda samernas intressen.

Sedan lång tid tillbaka har särskilda åtgärder vidtagits i syfte att gagna rennäringen och, om än i mindre utsträckning, den samiska kulturen. Sålunda åtnjuter rennäringen ett betydande ekonomiskt stöd som numera uppgår till omkring 7 milj. kr. om året.

Enligt de sakkunniga är rennäringens lönsamhet dålig inom stora delar av renskötseområdet. Många av rennäringens utövare har påfallande låga inkomster. Rennäringen är, som den f. n. bedrivs, otillräcklig som försörjningsunderlag för åtskilliga av näringsutövarna. En av anledningarna härtill är att näringen inte kunnat tillgodogöra sig rationaliseringsvinster i samma utsträckning som exempelvis jordbruket. Detta har medfört att lönsamheten stadigt minskat. Inom näringen förekommer en betydande under-sysselsättning som en följd av alltför små driftsenheter och dåliga möjligheter till kompletterande sysselsättning. I fråga om rennäringens framtidsutsikter framhåller de sakkunniga att det finns goda möjligheter att genom olika rationaliseringsåtgärder nå en tillfredsställande och i förhållande till andra jämförbara näringar konkurrenskraftig lönsamhet. Detta bedöms av de sakkunniga kunna ske med stöd av insatser från det allmännas sida som — om hänsyn tas även till rennäringens betydelse för samekulturen — inte behöver överstiga vad som i andra jämförbara fall anses godtagbart. De sakkunniga förordar därför att det allmänna genom administrativa insatser och ekonomiskt stöd medverkar till den förbättring av näringen som fordras för att renskötselföretagen skall kunna lämna ett tillfredsställande utbyte. Huvudpunkterna i ett program härför bör vara en omorganisation av renskötelsen med övergång till en ny driftsform inom ramen för särskilt organiserade lokala sammanslutningar, s. k. renbyar. För att reglera byarnas verksamhet fordras en speciell associationsrättslig lagstiftning, som tillsammans med huvuddelen av den nu gällande renbeteslagen — med vissa ändringar och tillägg — föreslås ingå i en helt ny rennärlagslag. Vidare måste det ekonomiska stödet åt näringen enligt de sakkunniga byggas ut samtidigt som den statliga administrationen bör omorganiseras för att möta de nya krav som reformprogrammet medför.

Remissinstanserna är över lag ense med de sakkunniga om att det är ett väsentligt intresse att genom åtgärder av olika slag främja en rationalisering av renskötelsen. Åtskilliga remissinstanser framhåller rennäringens betydelse för samerna som folkgrupp.

I likhet med de sakkunniga och en enhällig remissopinion anser jag det vara ett angeläget intresse från såväl rennäringens som samhällets synpunkt att genom rationaliseringsåtgärder av olika slag skapa förutsättningar för en effektivare och mera lönsam renskötelse. Det är ett samhälls-

intresse, inte bara från näringspolitiska synpunkter, att rennäringens lönsamhet förbättras. Rennäringen är en förutsättning för bevarande av den samiska kulturen. Som de sakkunniga framhållit torde det endast i begränsad omfattning vara möjligt för samerna att, om renskötseln skulle upphöra, hålla sitt språk, sin slöjd och övriga kulturyttringar levande under någon längre tid. Det allmänna bör därför genom olika åtgärder medverka till att förbättra förutsättningarna för renskötselns rationalisering. Därvid är det av största vikt att rennäringens utövarna själva aktivt deltar i rationaliseringssträvandena. Om ett effektivt samarbete mellan renägarna kan komma till stånd och staten på olika sätt främjar rationaliseringssträvandena, är enligt min mening framtidsutsikterna för rennäringen goda.

De riktlinjer för reformer inom rennäringen som de sakkunniga angett har i huvudsak godtagits under remissbehandlingen. Det anses allmänt att ett genomförande av de sakkunnigas förslag bör kunna avsevärt förbättra möjligheterna att driva renskötseln rationellt. Särskilt framhålls att den ekonomiska och den tekniska utvecklingen lett till att renskötseln behöver bedrivas i allt större enheter för att rationaliseringsfrämjande åtgärder skall kunna planeras och genomföras på ett effektivt sätt. Både samerna och övriga remissinstanser delar de sakkunnigas uppfattning att de renskötande samerna själva bör svara för renskötselns rationalisering och att detta lämpligen bör ske inom ramen för särskilt organiserade lokala sammanslutningar, som bör få större befogenheter i förhållande till både sina medlemmar och utomstående än vad de nuvarande lappbyarna har. Även de förslag som de sakkunniga lägger fram om ett utvidgat stöd åt rennäringen och om en ändrad statlig administration godtas av de flesta remissinstanserna.

Även jag kan i princip ansluta mig till de allmänna riktlinjer för rennäringens rationalisering som de sakkunniga dragit upp. Jag delar alltså de sakkunnigas uppfattning att det krävs åtgärder av administrativ, ekonomisk och rättslig art för att komma till rätta med rennäringens bekymmersamma ekonomiska läge.

F. n. pågår en omfattande rationaliseringsverksamhet inom vårt näringsliv. Samtidigt som nya tekniska hjälpmedel gjort det möjligt för varje yrkesverksam att producera mycket mer än tidigare har de ökade kostnaderna för arbetskraft och maskiner framtvingat nya företagsformer och som regel en koncentration till större enheter. Inom renskötseln har mekaniseringen påbörjats först under senare år. Slakten har kunnat rationaliseras. Skotern och kommunikationsradion har slagit igenom som normala hjälpmedel. Liksom inom andra områden ger de tekniska hjälpmedlen möjlighet att öka arbetsproduktiviteten, och färre samer kan nu sköta ett större antal renar. Det vitsordas allmänt att den främsta orsaken till rennäringens ekonomiska svårigheter är att driftsenheterna i allmänhet är för små. För att råda bot härpå synes det vara lämpligt att som de sakkunniga föreslagit

gå över till en ny organisationsform för renskötseln som gör det möjligt att indela renhjordarna i större, rationella driftsenheter. Samtidigt bör samerna själva så långt det är möjligt få bestämma i fråga om renskötselns rationella organisation. Det innebär att de renskötande samernas egna lokala organ bör förstärkas så att de från lappväsendet och andra myndigheter kan överta huvudansvaret för rennäringens utveckling. Därav följer att lappväsendet bör kunna upplösas. De administrativa uppgifter som även i fortsättningen kommer att finnas på detta område kan ombesörjas av de vanliga länsmyndigheterna såsom länsstyrelse, lantbruksnämnd och länsarbetsnämnd.

Även genom ett ökat ekonomiskt stöd bör rennäringens rationalisering främjas. För stödet bör som de sakkunniga föreslagit i huvudsak gälla samma principer och villkor som gäller för jordbrukets rationalisering. Härigenom tillgodoses önskemålet att under så långt möjligt samma betingelser som gäller för jordbruket åstadkomma en rationellare produktion.

1928 års renbeteslag präglas av de förhållanden och synsätt som rådde vid dess tillkomst och är i behov av en översyn. Vidare behövs associationsrättsliga bestämmelser för de föreslagna nya lokala organen för renskötseln. I likhet med de sakkunniga vill jag därför förordas att 1928 års renbeteslag ersätts med en ny lag i ämnet.

SSR har i sitt remissyttrande kritiserat de sakkunnigas förslag och hävdar att dessa saknar samepolitisk målsättning. Det bör framhållas att de sakkunniga inte har haft i uppgift att utarbeta ett samepolitiskt program. Deras uppgifter har i princip varit begränsade till renskötselns rationalisering. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t tidigare på anmälan av statsrådet Lidbom bemyndigat chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla sakkunniga för utredning rörande samernas kulturfrågor m. m.

Beträffande departementschefens allmänna motivering i övrigt, de sakkunnigas förslag, remissyttrandena samt specialmotiveringen till lagförslagen hänvisar utskottet till propositionen.

Utskottets yttrande

Inledning. Frågan om varifrån samerna härstammar och när de kommit till Skandinavien har varit mycket omdiskuterad. Numera är man emellertid tämligen ense om att samerna invandrat österifrån. Under forntiden utbredde de sig så småningom över stora områden i Finland och norra Skandinavien. Som renskötare omnämns de i litteraturen först vid slutet av 700-talet. Redan ett sekel senare synes emellertid renskötseln ha nått en relativt hög utveckling. I Sverige uppehöll sig samerna under århundraden framför allt

i Norrbottens och Västerbottens lappmarker, där de anses utgöra den ursprungliga befolkningen. Först på 1600-talet synes de ha nått Dalarna och Hälsingland och på 1700-talet hade de sin största utbredning i Sverige. Vid slutet av 1600-talet började kronan vidta åtgärder för att stimulera nybyggare att bosätta sig i lappmarkerna. På grund av de konflikter som uppstod mellan samer och nybyggare gjordes tidigt försök att dra upp en gräns mellan de egentliga lappmarkerna och kustlandet. Först på 1750-talet blev dock gränsen uppgången i sin helhet. Denna gräns, *lappmarksgränsen*, som fortfarande gäller, grundades på utredningar och vittnesmål samt förlades till utkanterna av de områden, till vilka samerna vid denna tid hade obestridd nyttjanderätt. Sedan det så småningom visat sig att upptagandet av nybyggen i de övre fjällmarkstrakterna medfört vissa olägenheter för samerna samt i åtskilliga fall även för nybyggarna själva förordnade Kungl. Maj:t år 1867 att, för att skydda samernas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter och för att förebygga tvister mellan dem, en gräns skulle bestämmas mellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens lappmarker. Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t blev denna gräns, *odlingsgränsen*, sedermera fastställd. Odlingsgränsen är nu upphuggen i terrängen som en rågång från Karesuando i norr till Jämtlands län i söder. Avsikten med odlingsgränsens bestämmande var att trakterna ovanför densamma skulle utgöra ett åt samerna förbehållet område. Några ytterligare nybyggen skulle inte få anläggas där. Denna princip har dock inte helt kunnat upprätthållas. Sålunda har stora bebyggelsecentra vuxit upp bl. a. i anslutning till gruvfyndigheterna. Å andra sidan innebar odlingsgränsens tillkomst inte att samerna utestängdes från de beten som de av ålder utnyttjat nedom odlingsgränsen. Inom Jämtlands län, där någon territoriellt bestämd lappmark inte funnits, avsattes i samband med avvittringarna på 1840-talet vissa s. k. renbetesfjäll för samernas begagnande. Renbetesfjällen har därefter utvidgats genom att ett antal av kronan inköpta hemman och lägenheter upplåtits för renskötsel. Vid sidan om renbetesfjällen har inom Jämtlands län och nordvästra delen av Kopparbergs län vissa kronoparker upplåtits för renbete.

Omfattningen av samernas betesrätt reglerades närmare första gången i 1873 års avvittringsstadga. Denna reglering, som i stort sett utgjorde en konfirmering av bestående förhållanden, innebar att betesrätten skulle få utövas såväl på kronans som enskildas marker. Dock begränsades betesrätten på enskild mark nedom odlingsgränsen till vintertid. Vidare skulle samerna i viss utsträckning äga rätt att till husbehov ta virke från skogen och även vara berättigade att på utmark jaga och fiska. För den bofasta befolkningen däremot innebar avvittringarna att de olika skifteslagen i fortsättningen var hänvisade till jakt och fiske inom byns egna genom avvittringen gränsbestämda områden och att de gick förlustiga den rätt till jakt och fiske som de av sedvana hade åtnjutit i ungefär samma omfattning som samerna.

År 1886 utfärdades den första renbeteslagen som år 1898 ersattes av en ny. I båda upptogs i princip samma bestämmelser som varit gällande i avseende på samernas rätt att uppehålla sig med sina renar på vissa trakter.

Nu gällande renbeteslag från år 1928 bygger på de tidigare renbeteslagarna. Enligt lagen utgör renskötelsen en såväl monopoliserad som privilegierad näring. Den är monopoliserad såtillvida att renskötsel med utnyttjande av annans mark endast får utövas av samer. Renskötselrätten innefattar i första hand befogenhet för same att på de trakter, där han äger uppehålla sig med sina renar, begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna. Lagen innehåller bestämmelser om vilka områden samerna får nyttja för renbeten samt bestämmelser om rätt för samer att uppföra byggnader och stängsel, om rätt för dem att ta virke till husbehov samt om samernas rätt till jakt och fiske. För renskötelsens bedrivande är samerna indelade i lappbyar.

Renskötselområdet omfattar totalt mer än 150 000 km². Den allra största delen av renbetesmarkerna utgörs av kronomark. Antalet i renskötsel sysselsatta personer har minskat successivt sedan slutet av 1800-talet. Den renskötande befolkningen uppgår till omkring 2 500, fördelade på ca 700 familjer, varav fyra femtedelar finns i Norrbottens län. Såsom framgår av den föregående redogörelsen (s. 30 f.) är rennäringens lönsamhet dålig inom stora delar av renskötselområdet. Många av rennäringens utövare har påfallande låga inkomster och är i betydande omfattning undersysselsatta. En av anledningarna härtill är att näringen inte kunnat tillgodogöra sig rationaliseringsvinster i samma utsträckning som exempelvis jordbruket.

I propositionen framhålls att det är ett angeläget intresse från såväl rennäringens som samhällets synpunkt att genom rationaliseringsåtgärder av olika slag skapa förutsättningar för en effektivare och mera lönsam renskötsel. Det betonas att det är ett samhällsintresse, inte bara från näringspolitiska synpunkter, att rennäringens lönsamhet förbättras. Rennäringen torde nämligen utgöra en förutsättning för bevarande av den samiska kulturen. Det allmänna bör därför enligt departementschefen genom olika åtgärder medverka till att förbättra förutsättningarna för renskötelsen. Departementschefen anför att det därvid är av största vikt att rennäringens utövare själva ges möjlighet att aktivt delta i rationaliseringssträvandena. Enligt departementschefens uppfattning krävs det åtgärder av administrativ, ekonomisk och rättslig art för att komma till rätta med rennäringens bekymmersamma ekonomiska läge.

De förslag som i nämnda syfte framläggs innebär i korthet att en ny organisationsform tillskapas för renskötelsen som gör det möjligt att indela renhjordarna i större rationella driftsenheter än för närvarande. De renskötande samernas egna lokala organ förstärks så att de från lappväsendet och andra myndigheter kan överta huvudansvaret för rennäringens utveckling. Genom ökat ekonomiskt stöd enligt i huvudsak samma principer och villkor som gäller för jordbrukets rationalisering bör rennäringens rationali-

sering främjas. 1928 års renbeteslag föreslås ersatt med en ny lag i ämnet, rennäringslagen.

I motionen 1971: 1369 hävdas att rennäringsen ej bör vara förbehållen samerna utan stå öppen för alla svenska medborgare. Enligt motionären kan det inte vara rimligt att längre bibehålla en undantagslagstiftning för samerna. Motionären anser att sysselsättnings- och inkomstsvårigheter för samer och andra som bor i Norrland är gemensamma och måste bedömas som en enhet. Rennäringsen bör enligt motionären självfallet få utnyttja renbetesmarkerna så länge dess utöware kan få en rimlig försörjning därav. Därefter bör vederbörande länsstyrelser ha ansvaret för det lämpliga utnyttjandet av markerna. Mot bakgrund av det anförda yrkas i motionen avslag å propositionen och upphävande av gällande renbeteslag. Det länsrättsliga ansvaret för rennäringsen, fisket, jakten och kronomarkernas nyttjande bör enligt motionärens mening läggas på länsstyrelserna, som bör få disponera hittillsvarande fonder. Vidare anses att fiske och jakt bör upplåtas åt samtliga inom renskötselområdet boende och att som riktlinjer för rennäringsen i fortsättningen bör gälla vad som nu förordas i 3 och 65 §§ i förslaget till rennäringslag.

Utskottet anser för sin del att mycket talar för att, såsom även anføres i propositionen, det endast i begränsad omfattning torde vara möjligt för samerna att, om renskötseln skulle upphöra, hålla sitt språk, sin slöjd och övriga kulturyttringar levande någon längre tid. Rennäringsen är därför, såsom departementschefen framhållit, en förutsättning för bevarande av den samiska kulturen. Med hänsyn härtill bör renskötselrätten enligt utskottets mening även i fortsättningen vara förbehållen samerna. Motionen 1971: 1369 bör följaktligen avslås.

I det följande tar utskottet upp till närmare behandling de delar av propositionen som berörts i de i anledning av propositionen väckta motionerna samt behandlar därjämte vissa frågor som har samband därmed och som aktualiserats i några vid riksdagens början väckta motioner.

Samernas rättsliga ställning m. m. I de vid riksdagens början väckta motionerna 1971: 990 och 1971: 1034 erinras om samernas urgamla rätt att nyttja fjällområdena för renskötsel och till jakt och fiske. Genom framväxten av det moderna samhället utsätts de för en rad ingrepp i samband med tillskapandet av gruvor, kraftverk, vägar m. m. Enligt motionärernas mening kan samernas intressen i rättsliga sammanhang inte anses behörigen tillvaratagna med nu rådande ordning i organisatoriskt hänseende. Det påpekas sålunda att samerna inte äger föra sin egen talan t. ex. vid intrång i renskötseln, utan att talan i stället förs av statliga myndigheter, något som motionärerna finner från rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande. Mot bakgrund av angivna förhållanden yrkas i de båda motionerna att riksdagen begär tillsättande av en utredning angående samernas rättsliga ställning.

Svenska samernas riksförbund (SSR) har i remissyttrande över rennä-

ringssakkunnigas betänkande kritiserat att de sakkunnigas förslag saknar samepolitisk målsättning. SSR gör vidare gällande att samerna har en mera omfattande rätt till renbetesområdena än som framgår av renbeteslagen. Denna uppfattning grundar SSR framför allt på historiska skäl. Samernas rätt till marken bör enligt SSR karakteriseras som en medäganderätt eller ständig besittningsrätt. SSR anser att i den nya lagen samernas rätt till i vart fall jakt och fiske bör klart erkännas som en samebyarnas tillhörighet.

Såsom framgår av det anförda synes samerna inte godta själva den principiella grundvalen för den nu föreslagna lagstiftningen. Lagrådet anser att detta förhållande inte är tillfredsställande. Utskottet vill emellertid understryka att det inte ingått i de rennärings-sakkunnigas uppgift att ta ställning till frågan om vilken rätt till land och vatten som samerna kan grunda på hävd eller äldre rättsordning. I direktiven anfördes nämligen att syftet med utredningen borde vara att — med utgångspunkt från att rennäringen alljämt skulle vara förbehållen samerna och från renbeteslagens huvudsakliga innehåll rörande samernas särskilda rättigheter i förhållande till kronan och andra rättsinnehavare — samerna borde i all den utsträckning som var möjlig äga själva bestämma rörande rennäringens rationella organisation. Erinras må att vissa lappbyar och enskilda samer väckt talan mot Kungl. Maj:t och kronan om i första hand bättre rätt än kronan till renbetesfjällen i Jämtlands län samt att ytterligare processer är att vänta. En slutlig domstolsprövning av föreliggande tvistefrågor torde dock dröja åtskilliga år. En lösning av rationaliseringsproblemen och en förbättring av rennäringens lönsamhet kan emellertid inte anstå. Såsom lagrådet anført synes i rådande läge och i avbidan på att föreliggande tvistefrågor prövas av domstol få godtas att den nya lagstiftningen byggs upp på samma grund som gällande renbeteslag. I likhet med departementschefen är utskottet inte berett att nu i hela dess vidd förorda en omprövning av frågan om samernas rätt till mark och vatten inom renskötseområdet. Utskottet vill dock understryka att ett antagande av den föreslagna rennäringslagen inte innefattar något ställningstagande i föreliggande tvistefrågor.

Nu ifrågavarande lagförslag innebär en genomgripande förstärkning av samernas självbestämmanderätt i fråga om renskötselns organisation och deras egna ekonomiska angelägenheter. För gemensam drift av renskötseln inom lappbys område bildas en ny typ av juridisk person, kallad *sameby*, som i sina huvuddrag är uppbyggd enligt de principer som gäller för ekonomisk förening. Utmärkande för samebyn är vidare att samtliga renägare inom lappbyn är skyldiga att vara medlemmar i samebyn. Förslaget innebär att samebyarna övertar huvudansvaret för rennäringens utveckling från lappväsendet, som upplöses. Enligt 10 § i lagförslaget skall sameby företräda medlemmarna i frågor som rör renskötserätten eller medlemmarnas gemensamma intressen inom rennäringen i övrigt. Här åsyftas inte bara vad som rör den egentliga renskötserätten utan även t. ex. frågor om jakt eller fiske, vilka rättigheter ingår som birättigheter i renskötserätten. Lagrådet

har vid granskningen av denna paragraf framhållit att det inte torde få anses föreligga hinder mot att sameby för medlemmarnas räkning för talan även angående sådana rättigheter i avseende å renbetesområdena som har samband med renskötseln och som de anser sig ha på annan grund än förevarande lag.

Utskottet finner mot bakgrund av det anförda inte motiverat att nu påkalla en utredning om samernas rättsliga ställning. Utskottet avstyrker därför motionerna 1971:990 och 1971:1034.

I den vid riksdagens början väckta motionen 1971:1048 yrkas att riksdagen skall begära att de regionala handlingsprogrammen för det norrländska inlandet överarbetas med särskilt hänsynstagande till samebefolkningens fortsatta existens som etnisk minoritet. Till stöd för yrkandet anføres att det är av vikt att allt görs för att säkerställa ett mångsidigt näringsliv för samerna. Vidare framhåller motionärerna betydelsen av att en snabb och omfattande satsning sker på samtliga de tätorter där samefamiljer är bosatta. Enligt motionärerna är en utveckling nödvändig även av sådana orter där same är bosatta men befolkningsunderlaget i övrigt bedöms vara för litet för särskilda regionalpolitiska åtgärder. Motionärerna anser att de regionala handlingsprogrammen bör kompletteras utifrån dessa synpunkter om inte särskilda hänsyn redan tagits till samerna som etnisk minoritet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att alternativ sysselsättning kan beredas inom renskötselområdet för de same som inte får tillräcklig sysselsättning inom själva renskötseln. I propositionen framläggs också förslag i syfte att främja sådan sysselsättning. Sålunda framhålls det att man vid upplåtelse av renbetesmark för turiständamål bör eftersträva att samerna bereds arbetstillfällen. Vidare framstår det enligt departementschefen som en väsentlig uppgift för lantbruksnämnderna att — efter samråd med bl. a. samerna själva och arbetsmarknadsmyndigheterna — inom renskötselområdet skapa nya arbetstillfällen för samerna. Utskottet förutsätter i likhet med rennäringssektorn att arbetsmarknadsorganen liksom hittills kommer att göra betydande insatser inom förevarande område. Utskottet anser det även angeläget att effektiva åtgärder vidtas i syfte att skapa möjligheter för den övriga bofasta befolkningen att stanna kvar inom området. Därest de befolkningscentra som där finns avfolkas och såväl kommersiella som samhällsliga servicefunktioner till följd härav upphör torde renskötseln komma att allvarligt äventyras. De regionala handlingsprogram, som nu är under utarbetande, är emellertid avsedda att skapa klarhet i vilka åtgärder som i angivet hänseende är möjliga att vidta. Utskottet förutsätter att i berörda länsprogram även sameorternas speciella problem beaktas.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet det inte vara erforderligt med någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av motionen 1971:1048.

Likaså finner utskottet vad i det föregående anförts ge vid handen att syf-

tet med motionen 1971: 1033 bör kunna tillgodoses utan något särskilt riksdagens uttalande.

I förevarande sammanhang vill utskottet understryka att det är av vikt att skyddet för rennäringen inte utformas så att den övriga bofasta befolkningens möjligheter att förbättra sin ekonomi försvåras. Såsom framhålls i motionen 1971: 1368 skulle ett alltför ensidigt tillgodoseende av de renskötande samernas intressen kunna motverka en utveckling av tätorterna. Detta skulle på sikt kunna få en negativ inverkan även på de renskötande samernas förhållanden. Avvägningen mellan renskötelsens intressen och andra intressen är dock en ömtålig fråga. Utskottet återkommer till detta spörsmål i det följande.

Renskötselrätt. I förslaget till rennäringslag föreskrivs i 1 § att rätt att enligt lagen begagna mark och vatten till underhåll för sig och sina renar (*renskötselrätt*) tillkommer den som är av samisk härkomst om hans föräldrar eller någon av hans far- eller morföräldrar haft renskötsel som stadigvarande yrke. Länsstyrelsen kan vidare om särskilda skäl föreligger även i andra fall medge person med samisk härkomst renskötselrätt. I 3 § finns intagna bestämmelser om inom vilka områden renskötsel får bedrivas, dels hela året, och dels under tiden den 1 oktober—den 30 april.

I motionen 1971: 1367 yrkas att till 3 § skall fogas en bestämmelse av innehåll att "till samernas uteslutande begagnande ligger kronomark under allmän disposition ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen". Till stöd för yrkandet anförs att lagstiftningen i avvaktan på slutförandet av pågående domstolsförhandlingar inte bör utformas så att inskränkningar sker i de rättigheter samerna för närvarande har eller söker få fastlagda genom rättlig prövning.

Uttrycket "områden som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade" förekommer i lagtext första gången i 31 § i 1898 års renbeteslag. I nu gällande renbeteslag återfinns uttrycket i 56 §, som behandlar nyttjanderättsupplåtelser på nämnda områden. Det bör observeras att med lapp avses i gällande lag (1 §) var och en, som enligt vad i lagen anförs äger rätt till renskötsel. 56 § berör således endast områden som blivit för de renskötande lapparnas uteslutande begagnande anvisade. Med denna beskrivning avses enligt renbeteslagens förarbeten (prop. 1928: 43 s. 171) renbetesfjällen i Jämtlands län samt de delar av lappmarkerna ovan odlingsgränsen som ej är under enskild disposition. I förslaget till rennäringslag återfinns motsvarande bestämmelser om nyttjanderättsupplåtelser i 32 §. De berörda områdena har i enlighet med rennäringslagssakkunnigas förslag beskrivits som "kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen". Enligt de sakkunniga åsyftas med denna beskrivning ingen ändring i förhållande till nuvarande definition.

Av det nu anförda torde framgå att den i föreliggande lagförslag använda formuleringen inte, såsom motionärerna ifrågasatt, är avsedd att inskränka

de rättigheter som samerna f. n. har. Enligt utskottets mening kan det dock inte förnekas att bytet av beskrivning på områdena kan komma att framstå som en inskränkning i förhållande till gällande rätt. För undvikande av sådant missförstånd bör den i två renbeteslagar använda definitionen återfinnas även i den nya rennäringslagen. Den av motionärerna föreslagna utformningen innebär emellertid en utvidgning i förhållande till gällande rätt och bör därför inte användas. Ett infogande av den äldre definitionen i 3 eller 32 §§ låter sig av lagtekniska skäl svårigen göra. Enligt utskottets mening bör i stället genom en övergångsbestämmelse göras klart att beskrivningen i 32 § på berörda områden står i full överensstämmelse med den tidigare använda definitionen. Att en sådan övergångsbestämmelse införs i lagförslaget anser utskottet vara motiverat även från den synpunkten att uttrycket "område anvisat till lapparnas uteslutande begagnande" återfinns jämväl i annan lagstiftning, t. ex. lagen den 5 maj 1960 om fiskevårdsområden och kunskörelsen den 8 juni 1951 angående förvaltningen av kronans fisken.

Genomförs den av utskottet föreslagna lagändringen bör motionen 1971: 1367 kunna anses i denna del besvarad.

4 § i lagförslaget innehåller bestämmelser om *förlängning av tiden för vinterbetet*. Sådan förlängning kan av lantbruksnämnden medges såvitt avser kronomark, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl. I fråga om annan mark får tiden förlängas med ägarens samtycke.

I motionen 1971: 1367 hemställs att paragrafen ändras så att vinterbetestid skall förlängas om otjänliga väderleks- och betesförhållanden tvingar till tidigare flyttning om hösten eller hindrar återflyttning om våren. Begränsningen till kronomark har således borttagits i motionärernas förslag. Någon närmare motivering till ändringsförslaget finns inte angiven i motionen. Från samernas sida har dock framhållits betydelsen av att jämväl beträffande enskild mark en förlängning av betestiden skall kunna komma i fråga, även om markägaren motsätter sig detta.

De renskötande samerna har även i gällande lag rätt till förlängning av vinterbetestiden, dock endast om otjänliga väderleks- eller betesförhållanden tvingar till tidigare flyttning om hösten eller hindrar återflyttning om våren. I förhållande till gällande lag innebär således propositionen en förstärkning av samernas rätt därigenom att inte endast väderleks- eller betesförhållanden utan även annat särskilt skäl skall kunna ligga till grund för en förlängning av betestiden. Å andra sidan innebär lagförslaget en inskränkning i nu gällande rätt genom att samerna, när det gäller enskild mark, i fortsättningen skall vara beroende av markägarens samtycke till förlängningen.

Enligt utskottets mening medför den i propositionen föreslagna möjligheten att förlänga betestiden även av annat särskilt skäl än ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden betydande fördelar för samebyarna. Utskottet tillstyrker därför propositionen i denna del. Däremot kan utskottet

inte biträda förslaget att inskränka rätten till förlängning av betestiden till att avse endast kronomark. En sådan begränsning synes kunna medföra inte oväsentliga nackdelar för samebyarna. Motionsyrkandet om att all renbetesmark bör kunna bli föremål för en förlängning av betestiden bör därför enligt utskottets mening bifallas. Den av motionärerna föreslagna lagtexten kan dock utskottet inte godta i oförändrad form. Av lagstadgandet bör nämligen bl. a. klart framgå vilken myndighet som är tillståndsmyndighet och vidare skall, i enlighet med utskottets uttalande i det föregående, förlängning av betestiden kunna medges av "annat särskilt skäl". Enligt utskottets mening bör lantbruksnämnden vara nyssnämnda tillståndsmyndighet.

Med hänvisning till det anförda förordar utskottet att 4 § får den lydelse som i utskottets hemställan betecknas som utskottets förslag.

Rennäringens lokala organisation. Såsom utskottet i det föregående anført har i förslaget till rennärlingslag tillskapats en ny typ av juridisk person, sameby, som har till ändamål att enligt sagda lag för medlemmarnas gemensamma bästa ombesörja renskötseln inom byns betesområde. Enligt 9 § andra stycket åligger det sameby särskilt att svara för att renskötseln drivs på ekonomiskt bästa sätt och att utföra, underhålla och driva anläggningar som behövs för renskötseln. I tredje stycket i samma paragraf föreskrivs vidare att sameby inte får bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel.

I motionerna 1971: 1367 och 1971: 1370 hemställs att sistnämnda stycke skall utgå ur lagtexten. Vidare yrkas vissa därav föranledda följdändringar i 16, 38 och 59 §§. Till stöd för yrkandena anføres i motionerna att det är önskvärt att sameby får bedriva all slags ekonomisk verksamhet som är ägnad att stärka byns ställning. Särskilt angeläget är enligt motionärerna att samerna får möjlighet att bedriva s. k. kombinationsnärlingsfång under de tider på året, då renskötseln endast kräver arbetskraft i begränsad omfattning.

Utskottet vill till en början framhålla att benämningen *sameby* enligt utskottets mening inte är en helt träffande beskrivning på ifrågavarande organisationsform. Rennärlingssakkunniga föreslog i sitt betänkande att den nya lokala organisationen skulle kallas *renby* och anförde som motivering här för att det var önskvärt att redan av namnet framgick den huvuduppgift — att svara för renskötseln inom ett visst område — som ansågs skola tillkomma den nya organisationen. Benämningen *renby* har sedan i propositionen ändrats till *sameby* efter hemställan av SSR. Även om enligt utskottets mening en mera klargörande benämning hade varit renskötar- eller renskötselförening vill utskottet inte motsätta sig propositionens förslag på denna punkt.

De associationsrättsliga reglerna i lagförslaget har utformats för att kunna tillgodose samebyns förut angivna ändamål. Sålunda föreslås rösträtten på bystämma i flertalet frågor bli avhängig av det antal renar som den

röstberättigade innehar. Vidare skall enligt förslaget kostnaderna för renskötseln fördelas mellan de renskötande medlemmarna efter reninnehavet. Dessutom finns bestämmelser om skyldighet för de renskötande medlemmarna att förskottera erforderliga medel för renskötseln samt om slutlig fördelning av kostnaderna för denna, varvid renskötande medlem skall gottskrivas erlagt förskott och värdet av arbete som han och hans husfolk utfört för byn. Av det anförda framgår att ett bifall till motionsyrkandena skulle kräva en betydligt mera genomgripande omarbetning av lagförslaget än vad som förutsatts i motionerna.

Utskottet vill i detta sammanhang vidare understryka att det i 11 § i lagförslaget har uppställts krav på medlemsskap i sameby såsom förutsättning för utövandet av renskötselrätten och de därmed förenade rättigheterna. Sameby utgör således enligt lagförslaget en obligatorisk sammanslutning för renskötare, vilka, på sätt framgår av bestämmelserna om förskottsskyldighet (43 §), skall ha ett obegränsat ansvar för dess skulder. Att låta en på detta sätt uppbyggd företagsform bedriva annan ekonomisk verksamhet än den för vilken den är avsedd måste enligt utskottets mening anses mindre lämpligt. Utskottet finner med hänsyn till det anförda väl motiverat att samebys ändamål begränsas så som föreslagits i propositionen.

Utskottet vill emellertid understryka att utskottet genom detta ställningstagande självfallet inte avser att samerna skall hindras att ägna sig åt andra sysselsättningar vid sidan av renskötseln. Såsom utskottet i det föregående framhållit, anser utskottet det angeläget att alternativa etablerings- och sysselsättningsmöjligheter i erforderlig omfattning kan beredas dem för vilka renskötseln är otillräcklig som försörjningsunderlag. Önskar medlemmar i sameby bedriva sådan sidoverksamhet i samverkan står det, såsom departementschefen framhållit, givetvis medlemmarna fritt att bilda bolag, ekonomisk förening eller annan lämplig företagsform för verksamheten i fråga.

På anförda skäl bör med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i nu berörda hänseenden ifrågavarande yrkanden i motionerna 1971:1367 och 1971:1370 avslås.

Flyttning svägar. Samerna har enligt renbeteslagen rätt att med sina renar flytta mellan de områden, där de äger uppehålla sig med renarna, och att därvid använda sig av de flyttning svägar som av ålder nyttjas för detta ändamål. I händelse av tvist skall länsstyrelsen bestämma flyttning svägs sträckning. Länsstyrelsen kan också under vissa omständigheter förordna om ändring av vägens sträckning.

Motsvarande bestämmelser upptas i 24 § i föreliggande lagförslag, dock med vissa ändringar, nämligen att själva flyttning srätten knutits till samebyn i stället för till den enskilde renägaren, och att som prövningsinstans länsstyrelsen ersatts med lantbruksnämnden. Vidare föreskrivs att sameby, även om tvist inte föreligger, skall kunna begära fastställelse av flyttning svägs sträckning.

I motionen 1971: 1367 anförts att samernas rätt till flyttningsvägar vilar på gammal hävd och att talan väckts vid domstol i fråga som rör flyttningssväg. Det är därför enligt motionärernas mening inte lämpligt att fastställserätten läggs på lantbruksnämnden. Motionärerna yrkar därför att stadgandet ges den innebörden att samerna skall ha rätt att föra frågan om rätt till flyttningssväg inför domstol.

Utskottet delar för sin del departementschefens uppfattning att fråga om flyttningssvägs sträckning liksom f. n. bör avgöras av administrativ myndighet. Utskottet anser det också lämpligt att prövningen av hithörande ärenden i fortsättningen får handhas av lantbruksnämnden. Som närmare behandlas i det följande avses lantbruksnämnds beslut i rennäringsärenden böra fattas av en särskild rennäringsdelegation med representanter för bl. a. rennäringsutövarna. När det gäller frågor om intrång i flyttningssvägen t. ex. avstängning av flyttningssväg, står det, såsom departementschefen påpekat, givetvis sameby fritt att vid domstol väcka talan mot den som vidtagit åtgärden med yrkanden om återställande av vad som rubbats och om ersättning för skadan.

I enlighet med det anförda föreslår utskottet att motionen 1971: 1367 i denna del avslås.

Upphävande av renskötselrätt, m. m. Förslaget till rennäringslag innehåller i 26 § första meningen en bestämmelse om att Kungl. Maj:t kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 1 § expropriationslagen eller för annat ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i huvudsak 5 § i renbeteslagen. I de sålunda angivna förutsättningarna för upphävande av renskötselrätten görs i andra meningen i 26 § en viss modifikation beträffande område som väsentligen är utan betydelse för renskötelsen. I motsats till gällande rätt får för sådant område förordnande om upphävande av renskötselrätten meddelas när området behövs för allmänt ändamål.

I motionen 1971: 1367 framhålls att frågan om inskränkningar i renskötselrätten är en kärnfråga i det nya lagförslaget. Motionärerna anser att det för upphävande av renskötselrätt bör gälla samma förutsättningar som vid expropriation av rättighet till mark. De yrkar därför att orden "eller för annat ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt" utgår ur lagtexten. Även i motionen 1971: 1370 uttrycks tveksamhet om i föregående mening citerade ord bör tas med i lagtexten. Motionärerna nöjer sig dock med att yrka att riksdagen skall uttala att de citerade orden ges en snäv tolkning. I fråga om område, som är väsentligen utan betydelse för rennärningen, framhålls i motionen 1971: 1367 att förordnande om upphävande av renskötselrätten endast bör kunna meddelas efter samernas medgivande. Motionärerna hemställer att lagtexten utformas i enlighet härmed.

Utskottet vill till en början framhålla att renskötselrätten är ett slags

nyttjanderätt som får anses som en sådan särskild rätt som avses i 1 § andra stycket expropriationslagen. Den i propositionen föreslagna bestämmelsen i 26 § första meningen innebär emellertid att renskötselrätten likväl skall kunna tvångsvis bringas att upphöra för tillgodoseende av ändamål som eljest inte kan åberopas som grund för expropriation. I likhet med två av ledamöterna i lagrådet anser utskottet att det inte föreligger några bärande motiv för att låta renskötselrätten vara på detta sätt underkastad mindre restriktiva regler i fråga om förutsättningarna för tvångsingripande än annan rätt till fast egendom. Enligt utskottets mening kan inte med fog påstås att de allmänna intressen som kan stå mot samernas skulle vara av sådan särskild beskaffenhet att andra materiella regler för ett tvångsingripande är påkallade än de som finns upptagna i eljest gällande lagstiftning. Utskottet anser med hänsyn till det anförda att upphävande av renskötselrätten bör få ske endast för ändamål som kan tillgodoses genom expropriation. Därest det skulle visa sig angeläget från allmän synpunkt med undantagande av mark från samernas begagnande för ändamål, som inte täcks av bestämmelserna i expropriationslagen, bör enligt utskottets förmenande en komplettering av expropriationsändamålen ske. Utskottet erinrar om att expropriationslagen för närvarande är föremål för översyn inom Kungl. Maj:ts kansli.

På anförda skäl tillstyrker utskottet bifall till motionsyrkandet att orden "eller för annat ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt" ej medtages i 26 § i lagförslaget. Utskottets ställningstagande innebär att yrkandet i motionen 1971: 1370 om visst uttalande angående tillämpningen av förevarande stadgande enligt Kungl. Maj:ts förslag inte påkallar någon riksdagens vidare åtgärd.

Vad därefter beträffar frågan om upphävande av renskötselrätten för område som är väsentligen utan betydelse för renskötelsen vill utskottet till en början framhålla att de renskötande samerna inte med bindande verkan kan träffa avtal om att avstå från rätten till renskötsel. Även om området är utan betydelse för renskötelsen måste således ett upphävande av rättigheten ske genom Kungl. Maj:ts förordnande. De marker det här är fråga om är sådana som på grund av sin beskaffenhet har dåligt renbete eller som endast sporadiskt besöks av renar. Sistnämnda fall avser framför allt vinterbetesområden som nyttjas endast vid speciellt svåra vintrar. I detta sammanhang bör anmärkas att enligt 1960 års Renbetesmarksutrednings uppgifter (SOU 1966: 12) renbetesmarkerna omfattar en sammanlagd bruttoareal av ca 165 000 km², större sjöar ej inräknade, och att nettoarealen av de mer regelbundet utnyttjade betesområdena är i runt tal 137 000 km². Det torde således finnas omfattande arealer som inte är av väsentlig betydelse för renskötelsen. Enligt utskottets mening måste det anses rimligt att man i fråga om sådan mark inte i första hand ser till bevarandet av renskötselrätten utan gör en mera förutsättningslös avvägning av de motstående intressenas inbördes betydelse. Utskottet delar departementschefens upp-

fattning att i sådana fall, då marken inte fyller något verkligt behov för renskötelsen, intresset av ett från andra synpunkter ändamålsenligt nyttjande av marken bör kunna ta överhanden. Med hänsyn härtill och då, såsom nämnts ovan, samerna inte kan träffa avtal om avstående av renskötserätten bör för ifrågavarande fall en modifikation av huvudregeln om upphävande av renskötserätten, på sätt föreslagits i propositionen, intas i lagtexten. Att såsom yrkats i motionen 1971: 1367 göra ett förordnande om upphävande av renskötserätten beroende av samernas medgivande, vilket skulle innebära vetorätt för samerna i dessa frågor, kan enligt utskottets mening inte vara lämpligt. Även om det torde kunna förutsättas att sameby i förevarande fall i regel kommer att medge begärt förordnande, skulle en sådan vetorätt likväl i vissa fall kunna förhindra ett ändamålsenligt utnyttjande av mark och även kunna ge upphov till tvister och missförstånd.

På anförda skäl avstyrker utskottet den i motionen föreslagna ändringen av andra meningens i 26 § i lagförslaget.

De i 28 § i förslaget till rennäringslag intagna reglerna om *ersättning* på grund av upphävande av renskötserätt innebär ett väsentligt stärkande av samernas rätt. Sålunda försvinner nu gällande begränsningar i rätten till ersättning för skada eller olägenhet som upphävandet medför för renskötelsen, jakten eller fisket. Vidare skall ersättningar, som enligt gällande lag helt tillfaller lappfonden, i fortsättningen — om skada eller olägenhet ej drabbar bestämd person — tillfalla till hälften berörd sameby och till hälften samefonden som i förslaget träder i stället för lappfonden.

I motionen 1971: 1367 anføres att det inte bör ifrågakomma att lagstiftaren begränsar domstolarnas fria prövningsrätt beträffande ersättningsfrågor. Detta i synnerhet när flera principmål mot kronan pågår för att närmare klargöra omfattningen av samernas rätt till land och vatten. Motionärerna yrkar därför att 28 § kompletteras så att ersättning kan utgå för skada eller olägenhet förutom för renskötelse, jakt och fiske även för annan rättighet som tillkommer sameby eller medlem därav.

Såsom framgår av det föregående bygger förslaget till rennäringslag på gällande renbeteslags innehåll rörande samernas rättigheter i förhållande till kronan och andra rättsinnehavare. Någon anledning att utforma vissa bestämmelser i den blivande rennäringslagen så att de täcker ett förhållande innebärande att samerna kan ha en starkare rätt till land och vatten än som följer av renbeteslagen anser utskottet inte förefinnas. Därest domstolarna skulle bifalla samernas talan om bättre rätt än kronan till vissa områden får självfallet lagen ändras. Motionsyrkandet bör med hänsyn till det anförda avslås.

I den mån förfarandet vid upphävande av renskötserätt inte regleras genom bestämmelser i förslaget till rennäringslag skall enligt 29 § i sagda lag de i expropriationslagen intagna *allmänna bestämmelserna om expropriation* av särskild rätt till fast egendom gälla i tillämpliga delar. Detta inne-

bär att expropriationslagens regler om ansökan om expropriation, om expropriationsersättning och dess fastställande, om förhandstillträde och om rättegångskostnader får tillämpning i förevarande fall. Att ersättningsprövningen flyttas över från Kungl. Maj:t till domstol anser utskottet utgöra en betydelsefull förstärkning av samernas rättsskydd. Inte minst med hänsyn till att kronan är den störste markägaren inom renskötseområdet och därför i regel är engagerad i de företag för vilkas räkning undantagande av mark behövs är det, såsom rennärings-sakkunniga framhållit, av värde att fastställande av ersättning ankommer på organ utan anknytning till administrativ myndighet. En domstolsprövning innebär visserligen, såsom understrukits i motionen 1971: 1368, viss risk för tidsutdräkt och väsentligt ökade kostnader. Utskottet anser dock i likhet med de sakkunniga och departementschefen, att värdet av att rennärings- blir jämställd med andra av tvåsingripanden hotade intressen är så stort att man får bortse från nämnda nackdelar. Utskottet tillstyrker därför propositionen i denna del.

Utskottet vill emellertid i detta sammanhang erinra om att i propositionen 1971: 106 föreslagits att de till varje tingsrätt knutna expropriationsdomstolarna avskaffas och att deras uppgifter övertas av fastighetsdomstol. Enligt propositionen skall det i regel finnas en fastighetsdomstol i varje län. Genom att expropriationsmålen och därmed närbesläktade mål koncentreras till jämförelsevis få domstolar, vars domare därigenom på ett helt annat sätt än tidigare kan bli förtrogna med ämnesområdet, torde en snabbare handläggning av målen och därmed också minskade rättegångskostnader kunna uppnås. Såsom utskottet framhållit i det föregående är expropriationslagen även i övrigt föremål för en översyn i Kungl. Maj:ts kansli. Enligt vad utskottet erfarit övervägs därvid olika möjligheter att införa bestämmelser som skall förenkla förfarandet och leda till minskade rättegångskostnader. Enligt utskottets mening torde härigenom de i motionen 1971: 1368 framförda önskemålen — att rättegångsförfarande, som avser bestämmande av ersättning på grund av beslut om upphävande av renskötserätt, inte skall ådra sökanden oskäligen kostnader eller onödig tidsspilla — kunna bli tillgodosedda. Med hänsyn till det anförda anser utskottet det inte vara erforderligt med någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av det i motionen framställda yrkandet i denna del.

I 30 § i lagförslaget har efter förslag av rennärings-sakkunniga införts bestämmelser om *förbud mot ändrad markanvändning*, något som utgör en nyhet i förhållande till gällande rätt. I renbeteslagen saknas nämligen bestämmelser som hindrar markägare att genom ensidigt handlande vidta åtgärder som gör värdefull renbetesmark oanvändbar som renbete. Såsom de sakkunniga påpekat kan detta i praktiken leda till samma resultat som om marken undantagits från renskötse utan att sådan ersättning utgår som skall erläggas på grund av beslut om upphävande av renskötserätten. Detta förhållande är givetvis inte tillfredsställande. Genom den nu föreslagna förbudsregeln torde emellertid enligt utskottets mening nämnda brist

i lagstiftningen botas. För att tillgodose markägarens berättigade anspråk på att få disponera sin egendom har förbudsregeln dock försetts med vissa begränsningar. Den gäller sålunda endast mark där renskötsel får bedrivas hela året och där renskötsel därtill faktiskt idkas. Bestämmelsen avser vidare inte ändrad markanvändning som medför mindre väsentliga olägenheter för renskötseln. Slutligen hindrar förbudsregeln inte att mark används i enlighet med fastställd stadsplan eller byggnadsplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning, t. ex. enligt vattenlagen eller gruvlagen. De föreslagna begränsningarna synes utskottet väl motiverade. Utskottet tillstyrker med hänsyn härtill den föreslagna utformningen av bestämmelsen.

Vad som är avsevärd olägenhet för renägarna kan naturligtvis lätt bli föremål för delade meningar. De sakkunniga har framhållit att smärre ändringar i användningssättet, t. ex. införande av modernare metoder vid skogsavverkning, inte skulle behöva drabbas av förbudsregeln. Under hänvisning till detta uttalande framhålls i motionen 1971:1367 att dagens moderna skogsbruk kan medföra betydande ingrepp i renskötseln och att framför allt stora kalhyggen, hyggesbränning och giftbesprutning har gett upphov till avsevärda inskränkningar i t. ex. vinterbetesmarkerna. Utskottet anser för sin del att det är svårt att generellt fastslå att en viss form av markanvändning innebär avsevärd olägenhet för renskötseln. Enligt utskottets mening måste frågan vad som är sådan olägenhet avgöras från fall till fall. Utskottet avstyrker därför det i motionen 1971:1367 framställda yrkandet att riksdagen skall uttala att kalhuggning, hyggesbränning och växtbekämpning av större omfattning skall omfattas av förbudsregeln.

Upplåtelse av nyttjanderätt. I 32 § förslaget till rennäringslag föreskrivs att på sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln. Avser upplåtelse rätt till jakt och fiske krävs dessutom att upplåtelsen är förenlig med god jaktvård eller fiskevård och kan ske utan besvärande intrång i den till samebyarnas medlemmar hörande rätten till jakt och fiske. Beträffande upplåtelse av fiske gäller vidare den begränsningen att upplåtelse av hela fisket i visst vatten får ske endast om samebyn medger detta.

Det föreslagna stadgandet berörs i två motioner. I motionen 1971:1367 framhålls att skäl kan anföras för att samernas rätt bör ges en djupare innebörd än vad som anges i propositionen. Enligt motionärernas mening bör därför nyttjanderätt få upplåtas endast om sameby medger detta. I motionen 1971:1368 anføres att hinder inte bör läggas i vägen för fjällkommunernas strävan att utveckla sådana aktiviteter, som främjar fjällturismen och annan utvecklingsbar företagsamhet. Enligt motionärerna ger gällande renbeteslag inte utrymme för att tillgodose intresset hos befolkningen i de stora gruvsamhällena i Lappland att kunna utnyttja fjällvärlden med dess

exklusiva fiskevatten och andra begivenheter. Sträng tolkning av lagbestämmelserna och slentrian vid bedömningen av de förmodade vådorna för renskötseln har, anser motionärerna, inverkat och försvårat en objektiv prövning av upplåtelsefrågorna. Motionärerna menar att starka skäl talar för att en liberalare tillämpning av upplåtelsebestämmelsen bör komma till stånd. De yrkar mot bakgrund av det anförda att riksdagen måtte hemställa att blivande tillämpningsföreskrifter till den nya rennäringslagen bör utformas så att fjällkommunerna blir delaktiga av jakt och fiske genom generösa upplåtelse.

Såsom utskottet framhållit i det föregående är avvägningen mellan intresset att använda renbetesmarkerna för andra ändamål än renskötsel och de renskötande samernas berättigade anspråk på trygghet i sin näring en ömtålig fråga. Detta sammanhänger inte bara med att dessa intressen ofta bryts utan även med de skiftande förhållanden som råder inom olika renbetesområden. De motstående intressena när det gäller nyttjanderättsupplåtelse på renbetesmarken avspeglas i det förhållandet att man från SSR:s sida hävdar — mot bakgrund av uppfattningen att samerna har en starkare rätt till renbetesmarken än som framgår av renbeteslagen — att samebyarna själva bör få svara för alla upplåtelse av nyttjanderätter medan bl. a. en ledamot i rennäringskommittén och vissa remissinstanser framfört önskemål om att bestämmelserna utformas så att de främjar en från samhälls-ekonomisk synpunkt optimal användning av marken.

Departementschefen har vid avvägning mellan här ifrågavarande intressen funnit sig sakna anledning att frånga de principer som ligger bakom nu gällande bestämmelser om nyttjanderättsupplåtelse. De föreslagna bestämmelserna innebär att även i fortsättningen upplåtelse av nyttjanderätter inom de områden som är anvisade till samernas uteslutande begagnande endast får avse mindre omfattande upplåtelse som inte medför skada för renskötseln. För nyttjanderättsupplåtelse av större omfattning får man falla tillbaka på de i det föregående redovisade bestämmelserna om upphävande av rätten till renskötsel. Liksom gäller f. n. blir samerna dock skyldiga att tåla smärre olägenheter som en upplåtelse kan innebära.

Utskottet vill erinra om att genom uppdragandet av odlingsgränsen avsågs att skapa ett åt samerna förbehållet område som de skulle få använda till underhåll för sig och renarna. Vid bedömandet av om upplåtelse åt andra än de renskötande samerna skall få ske på kronomark ovanför odlingsgränsen bör med hänsyn härtill enligt utskottets mening rennäringsintressen komma i första hand. Utskottet delar därför departementschefens uppfattning att anledning saknas att nu utforma bestämmelser som medger en mer optimal användning av marken. Å andra sidan kan utskottet inte biträda yrkandet i motionen 1971: 1367 att möjligheterna till nyttjanderättsupplåtelse skall vara beroende av berörd samebys medgivande därtill. En sådan vetorätt skulle kunna medföra att övriga befolkningsgruppers intressen inte blir tillgodosedda i skälig omfattning. För ett fall har dock i lagför-

slaget rätten till upplåtelse gjorts beroende av samebys medgivande, nämligen när det gäller upplåtelse av hela fisket i visst vatten. Den föreslagna begränsningen i rätten att upplåta fiske finner utskottet väl motiverad och utskottet tillstyrker förslaget i denna del. Samernas berättigade intresse av att upplåtelser inte sker som skadar rennäringen synes enligt utskottets mening i övrigt kunna väl tillgodoses genom att såsom förordats i propositionen, beslut om upplåtelser skall fattas av lantbruksnämndens rennäring delegation i vilken skall ingå tre samerepresentanter. Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av att, innan beslut fattas om upplåtelse av nyttjanderätt, därav berörd sameby bereds tillfälle att yttra sig i ärendet. Utskottet förutsätter emellertid att så kommer att ske utan att särskild bestämmelse därom behöver infogas i lagtexten.

Att utskottet nu tillstyrker den föreslagna utformningen av 32 § i lagförslaget innebär inte att utskottet anser att nyttjanderättsupplåtelser även i fortsättningen bör ske i samma begränsade omfattning som f. n. är fallet. Såsom framhållits i motionen 1971: 1368 torde nuvarande bestämmelser tillämpas väl restriktivt. Vandringsstugor i fjällen, begränsade upplåtelser av fiske och enstaka fritidsstugor synes inte behöva innebära några egentliga hinder för renskötseln. Enligt utskottets mening omfattar renbetesmarkerna i fjällområdet så betydande arealer att det torde finnas utrymme för ett större antal upplåtelser, t. ex. av fiske, utan att samernas rätt träds för nära.

Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet det i motionen 1971: 1367, såvitt nu är i fråga, framställda yrkandet. Genom vad utskottet anfört får vidare motionen 1971: 1368 i förevarande avseende anses besvarad. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av sistnämnda motion anser utskottet inte erforderlig.

I 34 § i lagförslaget föreskrivs att upplåtelse enligt 32 § i regel skall ske mot avgift som skall fördelas mellan samefonden och sameby, som berörs av upplåtelsen, enligt de bestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t. Departementschefen anför i propositionen att han förordar att i fråga om andra nyttjanderättsupplåtelser än fiske en hälftindelning av inkomsterna bör ske mellan fond och by. När det gäller inkomster vid fiskeupplåtelser förordas i enlighet med rennäringssakkunnigas förslag att i inledningsskedet dessa fördelas med 75 % på fonden och 25 % på berörd by.

Utskottet har inget att erinra mot den i propositionen föreslagna fördelningen. Såsom departementschefen framhållit bör av inkomsterna av fiskeupplåtelser en inte oväsentlig del avsättas för fiskevårdande åtgärder. Enligt utskottets mening är det i inledningsskedet erforderligt med en genomgripande och kostsam upprustning av aktuella fiskevatten. Utskottet godtar därför att till en början merparten av inkomsterna från fiskeupplåtelser tilläggs samefonden. Enligt utskottets mening torde en upprustning av aktuella fiskevatten vara en förutsättning för att upplåtelser i framtiden skall kunna ge samerna goda inkomster. Det torde således ligga i samernas

eget intresse att samefonden får tillräckliga medel till sitt förfogande. Hur stor del av inkomsterna som skall tillfalla samefonden resp. berörd by bör såsom departementschefen framhållit, omprövas från tid till annan. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att inkomster från jaktupplåtelse bör på motsvarande sätt användas till viltvårdande åtgärder.

Med hänsyn till det anförda bör i motionen 1971: 1370 framställt yrkande om att sameby skall erhålla lägst 50 % av inkomsterna från fiskeupplåtelse avslås. Genom vad utskottet anført får vidare yrkandet i motionen 1971: 1368 om att riksdagen skall uttala att inkomsterna från jakt- och fiskeupplåtelse skall kunna tas i anspråk för viltvård och fiskevård anses besvarat.

Renarnas skötsel m. m. Ett av de största problemen för den moderna s. k. extensiva renskötseln är den rikliga förekomsten av *främmande renar*, dvs. renar som uppehåller sig utanför den egna lappbyns betesmarker. Dessa renar har i regel lämnat den egna byns område för att förena sig med en annan renhjörd. För att komma till rätta med de problem dessa renar ger upphov till föreskrivs i 70 § lagförslaget att de skall skiljas ut så snart det kan ske. Underrättelse om tid och plats härför skall dessförinnan lämnas till sameby till vilken renarna kan antas höra. Sådan sameby är skyldig att avdela personal för att återföra renarna. Uteblir sameby, som underrättats om skiljning, och kan renarna ej återföras utan väsentlig olägenhet får "värdbyn" slakta renarna och försälja dessa för ägarens räkning.

I motionen 1971: 1367 yrkas att bestämmelserna om rätt för värdbyn att slakta och försälja renarna utgår ur lagtexten.

Enligt utskottets mening torde det vara nödvändigt att värdbyn äger långtgående befogenheter att förfoga över renarna om deras "hemby" uteblir från skiljningen trots erhållen underrättelse. I första hand bör naturligtvis värdbyn vidta åtgärder för att återföra renarna till hembyns betesområde. I många fall är det dock i praktiken omöjligt att återföra renarna. Enligt utskottets mening måste värdbyn då ha rätt att slakta renarna och försälja dessa för ägarnas räkning. Såsom departementschefen framhållit bör slakt-rätten givetvis utövas med omdöme. Grannbyar mellan vilka strövning av renar åt vardera hållet brukar ske årligen bör, på sätt påpekats i propositionen, kunna ordna med skiljning och återförande av sina renar så att någon slakt inte behöver ske. På anförda skäl avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Ett annat problem, som orsakas av den extensiva renskötseln, är att enstaka renar, s. k. *strövrenar*, i samband med renarnas flyttningar lämnar hjorden och blir kvar i de områden som passeras vid flyttningen. Av markägare i trakter där renskötsel är tillåten endast vintertid har under senare år framförts upprepade klagomål över att renar i stort antal förekommer där även sommartid. Strövrenarna orsakar därvid skador på grödan genom bete eller nedtrampning och för med sig olägenheter för jakten genom att jakt med hund försvåras. För att komma till rätta med strövrensproblemet föreslås

i 65 § vissa allmänna bestämmelser om renarnas bevakning och om flyttning av renar. Sålunda föreskrivs skyldighet för renskötselutövarna att tillse att renarna såvitt möjligt inte kommer utanför samebyns betesområde samt att renar vid flyttning inte lämnas kvar på område där renskötsel inte är tillåten. Flyttning av renarna skall vidare ske i samlade flockar. Äger flyttning rum utanför samebys betesområde skall flyttningen ske utan onödig tidsutdräkt. Därest renar likväl kommer att uppehålla sig utanför renskötselområdet eller på mark inom detta område under tid renskötsel inte får bedrivas där skall enligt 71 § i lagförslaget länsstyrelse på framställning av lantbruksnämnd eller markägare, som lider skada eller olägenhet av någon betydelse, kunna förordna att renarna skall slaktas och säljas. Dessutom föreslås i 90 § regler om skadestånd i anledning av renskador. Till sistnämnda spörsmål återkommer utskottet i det följande.

De i 71 § intagna bestämmelserna har föranlett två motionsyrkanden. Dels yrkas i motionen 1971: 1367 att förutsättningen för länsstyrelsens ingripande, nämligen att markägare lider skada eller olägenhet av någon betydelse, skall ändras så att ingripanden får ske endast vid skada eller olägenhet av väsentlig betydelse. Dels yrkas i motionen 1971: 1279 att utöver lantbruksnämnd och markägare även jakträttsinnehavare skall få rätt att påfordra länsstyrelsens ingripande. Till stöd för sistnämnda yrkande anförs att renarna förorsakar betydande hinder för jakten och då framför allt för älgjakten samt att markägare kan vara bosatt i annan del av landet, varför det kan vara svårt för jakträttsinnehavare att få kontakt med honom och kunna begära hans ingripande.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har sameby skyldighet att tillse att renarna inte kommer utanför de områden där de äger uppehålla sig. Om så likväl sker och sameby försummar att efter tillsägelse ta hand om renarna måste enligt utskottets mening myndighet ha möjlighet att förordna om slakt och försäljning av renarna. Någon anledning att inskränka denna rätt till att gälla endast vid sådana tillfällen då renarna orsakar väsentlig skada anser utskottet inte förefinnas. Yrkandet härom i motionen 1971: 1367 bör följaktligen avslås. Inte heller kan utskottet tillstyrka yrkandet i motionen 1971: 1279 om rätt för jakträttsinnehavare att påkalla länsstyrelsens förordnande. Eftersom förordnandet föranletts av skador på nyttigheter som följer med äganderätten till fastigheten, bör möjligheten att begära sådant förordnande vara förbehållen markägare. Om jakträttsinnehavaren vid något tillfälle, när behov föreligger av omhändertagande av strövreningar, inte skulle anträffa markägaren kan han vända sig till lantbruksnämnden och hemställa att nämnden begär länsstyrelsens förordnande.

Enligt gällande bestämmelser kan vid *bristfällig renskötsel* inskridande ske mot enskilda rennäringsutövarer. Den satsning på samebys ledning av renskötseln som görs i förslaget till rennäringslag har gjort dessa bestämmelser överflödiga. I stället förordas i 72 § i lagförslaget att lantbruksnämnden skall vid dylika fall på begäran av medlem i byn eller annan vars

rätt är beroende därav försöka att träffa överenskommelse med byn om rättelse. Om överenskommelse ej träffas eller rättelse ej vidtas skall lantbruksnämnden kunna anmäla förhållandet till länsstyrelsen som i sin tur kan förordna *syssloman* att omhänderta renskötelsen i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter. Syssloman får rätt att av byn erhålla arvode som bestäms av länsstyrelsen.

Även detta stadgande har föranlett två ändringsyrkanden. I motionen 1971: 1367 yrkas att syssloman skall förordnas av domstol som även skall bestämma arvodet, medan det i motionen 1971: 1370 hemställs att möjligheten att förordna syssloman helt slopas. Som skäl för sistnämnda yrkande anförs i motionen att möjligheten att förordna syssloman är liktydig med ett upprättande av ett kollektivt förmynderskap och att den enligt motionärernas mening öppnar vägen för godtyckliga myndighetsingripanden.

Enligt utskottets mening bör det i lagen finnas regler för de undantagsfall då renskötelsen av olika anledningar är bristfällig. Ett sådant missförhållande kan nämligen medföra stora skador och förluster både för byns egna medlemmar och för utomstående, t. ex. markägare och angränsande samebyar. Särskilt för samebyns egna medlemmar måste det med hänsyn till att de är obligatoriskt anslutna till byn vara av betydelse att hos myndighet kunna påkalla åtgärder vid väsentliga brister i byns skötsel. I första hand bör det härvid ankomma på lantbruksnämnden att försöka uppnå en frivillig överenskommelse med byns ledning. Utskottet delar dock departementschefens uppfattning att det som yttersta utväg att få renskötelsen sanerad bör finnas möjlighet att tillgripa tvångsförvaltning genom syssloman. Någon anledning att låta sådan förvaltning vara beroende av domstols förordnande anser utskottet inte finnas. Utskottet tillstyrker därför den föreslagna bestämmelsen. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att det i annan lagstiftning finns liknande möjligheter att tillgripa tvångsförvaltning genom syssloman. Sålunda kan nämnas att länsstyrelse enligt 33 § lagen om vissa gemensamhetsanläggningar på begäran av fastighetsägare äger att i vissa fall förordna syssloman att handha samfällighetens förvaltning.

På anförda skäl bör ifrågavarande yrkanden i motionerna 1971: 1367 och 1971: 1370 avslås.

Skadestånd m. m. Såsom framhållits i det föregående har i 90 § i lagförslaget intagits regler om strikt ansvar för skador som ren orsakar dels på odlad jord såväl inom som utanför renskötelsesområdet, dels på annan mark utanför nämnda område.

I motionen 1971: 1367 framhålls i enlighet med vad som hävdats från SSR:s sida att strikt skadeståndsansvar bör gälla även då ren dödas eller skadas i samband med skogsavverkning. Motionärerna yrkar därför att riksdagen skall hemställa om utredning och förslag beträffande ansvar och skadestånd vid skada på ren i samband med skogsavverkning.

Anledningen till att i propositionen föreslagits införande av strikt skade-

ståndsansvar vid grödeskadorna genom ren är att renarna numera under barmarkstider hålls i stora hjordar som inte övervakas kontinuerligt. Såsom departementschefen framhållit bör denna driftsmetod som från rennäringens synpunkt är rationell inte få användas på bekostnad av utomstående, för skadegörelse genom renar utsatta personer. Utskottet delar departementschefens uppfattning att det mot bakgrund härav är mindre lämpligt att rätten till ersättning görs beroende av att vållande i form av försumlighet vid renarnas bevakning kan läggas någon till last. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet i propositionen föreslagna bestämmelser.

Skäl motsvarande dem som anförts för ett strikt skadeståndsansvar vid renskada kan enligt utskottets mening inte åberopas när det gäller skada på ren vid skogsavverkning. För sådana skadesituationer får man falla tillbaka på allmänna skadeståndsrättsliga principer vilket innebär att ersättning utgår endast för skada som orsakats uppsåtligt eller genom vållande. De skador som orsakas renutövarna genom att renar dödas och skadas vid trädfällning är dock betydande. Enligt uppgift rör det sig om flera hundra dödade och skadade renar årligen. Av skogsbrukets företrädare har framhållits att avverkarna gör stora ansträngningar för att hålla renarna borta från avverkningsplatserna men att renarna dras till dylika platser för att komma åt den på träden växande laven. Enligt utskottets mening syns problemet med trädfällningsskador på ren bäst kunna lösas genom ett ökat samarbete mellan skogsbrukets och rennäringens företrädare i syfte att minska förekomsten av renar i avverkningsplatsernas närhet. Erinras må att ett dylikt samarbete redan rekommenderas i ett kungl. brev den 21 november 1958 till domänverket och skogsstyrelsen samt länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län. Enligt detta bör domänverket samråda med lappadministrationen och resp. lappbyar vid planläggningen av bl. a. avverkningar som är av betydelse för renskötsel, och vidare bör skogsvårdsstyrelserna i berörda län inom ramen för sin normala verksamhet sträva efter att åstadkomma bästa möjliga förhållande mellan skogsägarna och samerna.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet det inte vara erforderligt med någon begäran från riksdagens sida om utredning av frågan om skadestånd vid skada på ren. Yrkandet därom i motionen 1971: 1367 bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1971: 1367 yrkas vidare i enlighet med rennäringssakkunnigas förslag, att i den blivande rennäringslagen skall införas en bestämmelse av innebörd att myndighet som meddelar beslut enligt sagda lag eller enligt tillämpningsbestämmelser, utfärdade med stöd av lagen, skall innan beslutet meddelas lämna den eller de samebyar, för vilka beslutet uppenbarligen kan få betydelse, tillfälle att yttra sig i ärendet.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att kommunikationsprincipen givetvis gäller även inom rennäringens område. Några uttryckliga bestämmelser härom i den föreslagna rennäringslagen synes inte erforderliga. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att kommunikationsprincipen kommer att fastslås i lag om det genom propositionen 1971: 30

framlagda förslaget till förvaltningslag antages. Motionen 1971:1367 bör med hänsyn till det anförda inte i denna del föranleda någon riksdagens åtgärd.

Dödande av hund och rovdjur m. m. Föreskrifter till skydd mot att renarna ofredas av hundar har intagits i 93 § i lagförslaget. Sålunda föreskrivs att när renar befinner sig inom betesområde, där renskötsel då är tillåten, skall hund i trakten hållas i band eller instängd, om inte länsstyrelsen medgiver annat. Motsvarande gäller när renar flyttas, om hundens ägare i förväg underrättats om tiden för flyttning. Anträffas likväl hund medan den jagar eller på annat sätt ofredar ren inom område, där renskötsel då är tillåten, får hunden dödas av den som äger eller vårdar ren. Detsamma skall gälla om hund utan tillsyn anträffas omedelbart efter det att den på sådant område jagat eller på annat sätt ofredat ren. Den som sålunda dödar hund är skyldig att anmäla det inträffade till polismyndigheten. I förhållande till gällande rätt innebär de föreslagna bestämmelserna en viss inskränkning i befogenheten att döda hund. Den i renbeteslagen stadgade befogenheten för konsulent vid lappväsendet och för polismyndighet i orten att låta döda hund, som är känd för att jaga renar, om den uppträder i trakt där renar under tillåten tid befinner sig, har sålunda ingen motsvarighet i lagförslaget.

I motionen 1971:1367 yrkas att föreskriften om att hundens ägare i förväg måste underrättas om tiden för flyttningen skall utgå ur lagtexten.

Med hänsyn till de förhållanden under vilka flyttning av renar sker skulle enligt utskottets mening en skyldighet för hundägare att själv ta reda på tiden för flyttning medföra väsentliga olägenheter för denne. Därest det är angeläget att hundägaren har skyldighet att hålla hund instängd i samband med flyttning av renar måste, såsom föreslagits i propositionen, en sådan skyldighet vara villkorad av att renägaren i förväg underrättat hundägaren om flyttningen. Motionsyrkandet bör följaktligen avslås.

I motionen 1971:1279 yrkas att 93 § ändras så att dels hund som låter sig uppkopplas inte får dödas och dels dödandet av hund omedelbart skall anmälas till polismyndigheten. Till stöd för yrkandena anför motionärerna att det har förekommit upprörande fall där hundar infångats och bundits vid träd, varefter de slagits till döds. Enligt motionärerna skulle riskerna för sådana övergrepp kunna minskas om en bestämmelse införs i lagen att hund som låter sig infångas och kopplas inte får dödas. Motionärerna anser vidare att, om hund måste dödas ute i markerna, avlivandet bör få ske endast med skjutvapen. Avslutningsvis framhåller motionärerna att hunden ofta representerar betydande värde för hundägaren och att anmälan om att hund dödates därför bör göras omedelbart till polismyndighet för att inte hundägaren skall orsakas onödiga kostnader för hundens efterspanande.

Utskottet vill till en början framhålla att bestämmelser om dödande av hund finns även i annan lagstiftning. Enligt 3 § andra stycket lagen om tillsyn över hundar äger polischefen i orten, där så finns nödvändigt, låta döda hund som visar benägenhet att bita människor eller hemdjur eller som, när

får hålls ute i trakten, visat benägenhet att driva får. Om sådan hund anträffas lös på område, varöver ägaren eller annan som mottagit hunden till underhåll eller nyttjande inte äger förfoga, får envar döda hunden. I jaktlagen finns också bestämmelser om rätt att i vissa fall döda annans hund. Sålunda får enligt 22 § tredje stycket jaktlagen jakträttsinnehavaren och hans folk döda hund, som under tiden den 1 mars—den 20 augusti löper lös och jagar eller ofredar villebråd under förutsättning att hunden inte låter sig upptas och att det av omständigheterna uppenbarligen framgår att hundens löslöpande beror på innehavarens vårdslöshet. Den som sålunda dödar hund skall ofördröjligen göra anmälan härom till polisman i orten.

Vid 1968 års riksdag behandlade tredje lagutskottet motioner, vari hemställdes att 22 § tredje stycket jaktlagen skulle utgå. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (3LU 1968: 59) anförde utskottet bl. a. att befogenheten i jaktlagen att döda hund hade motiverats av svårigheterna att i praktiken infånga en löslöpande hund och på så sätt oskadliggöra den. Bestämmelsen hade ansetts ha sitt väsentliga värde i möjligheten att genast avbryta pågående jakt. Det syntes emellertid enligt utskottet inte kunna förnekas att bestämmelsen var svårtillämpad och att den inbjöd till missbruk och trakasserier. Enligt utskottet borde stadgandet i enlighet med motionsförslaget upphävas eller också ändras så att hundägarens intressen tillgodosågs bättre än som enligt lagen var fallet. Utskottet antydde därvid vissa tänkbara lösningar. Utskottet hänvisade avslutningsvis till att i lagen om tillsyn över hundar och i renbeteslagen fanns bestämmelser om rätt att döda annans hund. Enligt utskottet borde viss hänsyn tas härtill, då det fick anses önskvärt att så långt som möjligt likartade bestämmelser gällde på området. Med hänsyn härtill avgav utskottet inte något förslag till lösning av frågan utan förordade att den genom Kungl. Maj:ts försorg närmare utreddes i enlighet med de riktlinjer utskottet anförde.

Frågan om rätt att döda hund behandlades ånyo vid 1969 års riksdag i anledning av motionsyrkanden om ändringar i lagen om tillsyn över hundar innehållande dels att obligatorisk veterinärbesiktning skulle ske innan polischef tog ställning till avlivande av hund och dels att rätten för envar att under vissa omständigheter döda hund i princip skulle uteslutas då ej nödvärn eller nödhandling förelåg. I sitt av riksdagen godkända utlåtande hänvisade tredje lagutskottet (3LU 1969: 48) till att efter hemställan av föregående års riksdag överväganden pågick i Kungl. Maj:ts kansli i anledning av motionsförslag att upphäva ifrågavarande bestämmelse i jaktlagen. De synpunkter riksdagen då anförde om att det var önskvärt med så långt möjligt likartade bestämmelser om rätt att döda annans hund i lagen om tillsyn över hundar, i jaktlagen och i renbeteslagen gjorde sig enligt utskottet också gällande beträffande förslaget om att veterinärbesiktning skulle ske innan polischef tog ställning till frågan om det var nödvändigt att döda bitisk hund. Förslaget borde därför enligt utskottets mening övervägas samtidigt med att ifrågavarande bestämmelser i jaktlagen och renbeteslagen översågs.

Enligt vad utskottet erfarit övervägs frågan alltjämt inom Kungl. Maj:ts kansli.

Jordbruksutskottet ansluter sig för sin del till de uttalanden som gjorts av 1968 och 1969 års riksdagar om att det bör finnas såvitt möjligt likartade bestämmelser om rätt att döda annans hund i lagen om tillsyn över hundar, i jaktlagen och i den nya rennäringslagen. Från denna synpunkt anser utskottet det beklagligt att den i förslaget till rennäringslag medgivna befogenheten att döda hund är betydligt mer vittgående än i jaktlagen. Visserligen är behovet av skydd för ren och behovet av skydd för villebråd inte fullt jämförbara. För renägarna utgörs inte den stora olägenheten av att hunden jagar eller biter en enstaka ren utan i stället av att hunden kan skingra hjorden vilken det sedan kan ta åtskilliga dagar att återsamla. Enligt utskottets mening bör dock hund inte få dödas om den låter sig uppkopplas. Såsom motionärerna framhållit är det här ofta fråga om värdefulla jakthundar, och om de är våldresserade och låter sig omhändertas bör de återföras till ägarna. Utskottet vill i anledning av vad motionärerna anfört om sättet för dödande av hund understryka att, därest hund måste dödas, detta får ske endast på sätt som inte förorsakar hunden onödigt lidande.

Av den föregående redogörelsen framgår att bestämmelserna om rätt att döda annans hund är föremål för översyn i Kungl. Maj:ts kansli. Någon ändring i nu föreslagna bestämmelser i syfte att jämställa dessa med t. ex. bestämmelserna i jaktlagen bör därför inte ske. I stället bör enligt utskottets mening i anledning av motionen 1971: 1279 ges Kungl. Maj:t till känna att ifrågakvarande översyn även bör avse 93 § rennäringslagen och att därvid bör beaktas vad utskottet anfört om att hund som låter sig uppkopplas inte bör få dödas och att i de fall, då dödande måste ske, detta inte får förorsaka hunden onödigt lidande.

Vad slutligen beträffar yrkandet om att anmälan om att hund dödat skall göras omedelbart till polismyndighet är utskottet ense med motionärerna om att anmälan bör ske så snart detta är möjligt. Med hänsyn till de stora avstånden i fjällvärlden till närmaste polismyndighet bör dock inte i lagtexten anges att anmälan skall ske omedelbart. Motionsyrkandet därom bör följaktligen avslås.

När det gäller rätt att döda rovdjur så är samerna underkastade de vanliga inskränkningarna häri som följer av jaktstadgans bestämmelser. Björn, varg, järv och lo är sålunda fridlysta djur. Enligt 15 § 1 mom. jaktstadgan får dock jakt efter dessa djur utan hinder av fridlysning företagas efter tillstånd av länsstyrelsen. Sådant tillstånd får ges om rovdjursstammen utvecklas så, att den är till synnerligt obehag för befolkningen eller är till avsevärt men för tamdjursskötseln. Vid tillståndsgivningen skall beaktas att fasta stammar av nämnda rovdjursarter bör bevaras i landet. Av 2 mom. i samma paragraf framgår att, om rovdjur angripit och skadat eller dödat tamdjur och det finns skälig anledning att befara nya angrepp, rovdjuret får av tamdjurets ägare eller vårdare förföljas och dödas även på annan tid än jakttid, om det sker i omedelbar anslutning till angreppet.

I den vid riksdagens början väckta motionen 1971: 507 har yrkats att riksdagen skall begära översyn av jaktstadgan, i syfte att ge samerna möjlighet att även i situationer då fara för rovdjursangrepp föreligger förfölja och döda rovdjur. Till stöd för yrkandet anförs att antalet renar, som dödas framför allt av lodjur, stigit kraftigt under de senaste åren.

Enligt utskottets mening skulle den av motionärerna föreslagna rätten att döda rovdjur kunna, om den missbrukas, leda till att rovdjursstammarna helt utrotas. Utskottet kan därför inte tillstyrka motionen. Skulle t. ex. lodjur bli till allvarligt men för renskötseln finnes, såsom ovan anförts, möjlighet för länsstyrelse att medge jakt efter dem. Erinras bör också att renägarna har rätt att enligt särskilda bestämmelser få ersättning av staten för djur som dödas eller skadats genom angrepp av rovdjur.

Rationalisering, stödåtgärder m. m. Enligt Kungl. Maj:ts förslag bör såsom rennärings-sakkunniga anført de allmänna förutsättningar, som gäller för stödet åt jordbrukets rationalisering, i huvudsak tillämpas i fråga om stödet åt rennärningen. Utskottet delar denna uppfattning. Även för rennärningen bör alltså gälla att stöd lämnas endast åt investeringar som är önskvärda från allmän synpunkt och som är samhällsekonomiskt motiverade. Vid bedömningen av om det samhällsekonomiska kravet är uppfyllt bör dock beaktas, att det är en fråga om en näring inom de delar av landet där stöd till särskild rationalisering inom jordbruket kan lämnas. Hänsyn bör därför tas även till näringspolitiska, befolkningspolitiska och sociala skäl. Stort avseende bör fästas vid sistnämnda skäl, eftersom det här gäller de glesast bebodda delarna av landet och den renskötande befolkningen i viss utsträckning utgör en ekonomiskt och socialt eftersläpande grupp i samhället. Det för jordbruksstödet uppställda kravet på lönsamhet ur företagsekonomisk synvinkel bör i princip tillämpas också inom rennärningen. Sociala och näringspolitiska skäl kan emellertid motivera att lönsamhetskravet mildras övergångsvis.

Liksom beträffande statligt ekonomiskt stöd till jordbrukets rationalisering bör stödet till rennärningens rationalisering huvudsakligen utgöras av kreditgarantier. Som komplettering av kreditgarantimöjligheterna bör dock även inom rennärningen möjlighet finnas att i vissa fall lämna bidrag till investeringskostnader.

Bland de olika stödformer som förordas i propositionen må nämnas följande. Statlig kreditgaranti föreslås böra beviljas för lån som är avsedda att underlätta övertagande av renar och inventarier m. m., s. k. rendriftslån. Liksom gäller vid särskild rationalisering på jordbrukets område anses böra finnas möjlighet att i vissa fall lämna bidrag till inköp av livdjur, s. k. rendriftsbidrag. För att finansiera nyanläggningar och förbättringar av olika fasta anläggningar samt underlätta arbetet med renarnas bevakning, märkning, skiljning, slakt m. m. bör enligt propositionen kunna utgå kreditgarantier för s. k. rationaliseringslån och rationaliseringsbidrag. Vidare förordas

att redskapsbidrag och kreditgarantier för redskapslån får lämnas till sådan anskaffning av transportredskap och andra rörliga driftsanordningar inom rennärigen som innebär nyuppsättning eller utvidgning av tidigare bestånd av tekniska hjälpmedel.

Utskottet har för sin del inte något att erinra mot den sålunda förordade utformningen av det ekonomiska stödet åt rennäringens rationalisering.

Med hänsyn till de starka lokaliseringpolitiska och sociala skälen för en snabb och djupgående strukturrationalisering inom rennärigen bör bidragsreglerna enligt propositionen utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller beträffande särskild rationalisering på jordbrukets område. Bidrag föreslås sålunda böra utgå med högst 40 % av de totala investeringskostnaderna. Utskottet biträder detta förslag, vilket bl. a. innebär att utskottet avstyrker i motionen 1971: 1370 framfört yrkande om att en bidragsnivå av 50 % skall fastställas vid en samlad upprustning inom en driftsenhet.

Liksom beträffande statens stöd till jordbrukets rationalisering bör Kungl. Maj:t då det gäller rennärigen generellt få bevilja lån och bidrag även om detta innebär att jämkning sker av de villkor för stödgivningen som förordats i propositionen, om särskilda omständigheter föreligger och efter prövning i varje särskilt fall.

Vad gäller de andra former av stöd åt rennärigen som diskuteras i förevarande avsnitt av propositionen har utskottet inte funnit anledning till erinran mot vad Kungl. Maj:t föreslagit och anfört. Utskottet tillstyrker alltså bl. a. att renägare med alltför litet renantal, vilka avvecklar sin rensköttsel, erhåller ett särskilt avgångsvederlag enligt i propositionen närmare angivna villkor.

Utskottet biträder departementschefens förslag att avgångsvederlag inte skall räknas som skattepliktig intäkt när det utgår till renskötseutövare som lämnar renskötseln.

Rennäringens regionala och centrala administration. Förslaget till omorganisation av renskötseln innebär som nämnts att de nya sammanslutningarna, samebyarna, från lappväsendet och andra myndigheter övertar huvudansvaret för rennäringens utveckling. Förslaget medför enligt propositionen att lappväsendet bör kunna upplösas och att de administrativa uppgifter som kommer att finnas på detta område övertas av vanliga länsmyndigheter, såsom lantbruksnämnd och länsstyrelse.

I propositionen föreslås att lantbruksnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län skall besluta i näringsärenden, dvs. sådana ärenden angående rationalisering, stöd och rådgivning m. m. som avser rennärigen. Beslut av samebys stämma och i vissa fall av styrelse eller sysselman anses böra i första instans prövas hos länsstyrelsen.

Nu redovisade förslag beträffande rennäringens regionala administration föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Enligt gällande renbeteslag prövas fråga om upplåtelse av fiske, jakt och andra mindre omfattande nyttjanderätter, som kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln, av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Enligt departementschefen bör denna ordning tillämpas även i fortsättningen. Kungl. Maj:ts delegationsmöjlighet bör alltså enligt förslaget inte bindas till viss myndighet. Eftersom frågan väckt stort intresse vid remissbehandlingen av rennärings-sakkunnigas förslag vill departementschefen emellertid förutskicka att enligt hans mening i huvudsak följande handläggningsordning bör gälla beträffande fjällförvaltningsärendena. Beslut om upplåtelse av jakt och fiske meddelas av lantbruksnämnden. Beslut om tillstånd att bearbeta inte inmutningsbara mineralfyndigheter meddelas av kommerskollegium efter samråd med bl. a. lantbruksnämnden. Stannar kollegium och nämnden i olika mening, underställs ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Beslut i övriga upplåtelseärenden meddelas av lantbruksnämnden. Avser upplåtelsen mark ovan odlingsgränsen, skall lantbruksnämnden samråda med domänverket. I fråga om upplåtelse på renbetesfjällen skall nämnden samråda med kammarkollegiet och domänverket. Stannar myndigheterna i olika mening, skall frågan underställas Kungl. Maj:t. Om upplåtelse befaras medföra sådan olägenhet för renskötseln att fråga kan uppkomma om områdes undantagande från renskötseln, skall ärendet alltid underställas Kungl. Maj:t.

Angivna handläggningsordning kritiserar i motionen 1971: 1368. Motionärerna erinrar om att den nya länsstyrelsen kommer att få en stark lekmanrepresentation. Motionärerna finner det för sin del naturligt att länsstyrelsen i denna sin nya utformning måste anses vara väl skickad att handha de regionala planeringsuppgifterna. I ett skede då man är beredd att från de olika länsmyndigheterna överföra uppgifter av översiktlig regionalpolitisk innebörd till den nya länsstyrelsen för avgörande, är det enligt motionärernas mening inkonsekvent att undandra länsstyrelsen inflytande över beslut i markförvaltningsärenden ovan odlingsgränsen. Enligt motionärerna bör man söka en annan ordning än den propositionen utstakat för handläggningen av ifrågavarande ärenden. Antingen skulle länsstyrelsen ha denna uppgift eller också borde ärendena efter beredning i lantbruksnämnden föredras för länsstyrelsens lekmanastyreelse och därefter lämnas för avgörande till central instans.

I anslutning härtill vill utskottet framhålla att avsikten är att vid var och en av lantbruksnämnderna i de tre nordligaste länen skall inrättas en särskild delegation för rennäringsfrågornas behandling. Rennäringsdelegationen bör enligt propositionen bestå av fem lekmanaledamöter samt lantbruksdirektören, en representant för länsstyrelsen och en för länsarbetsnämnden. Enligt departementschefens mening bör lantbruksnämndens beslut i alla ifrågakommande rennäringsärenden fattas av rennäringsdelegationen. Även utskottet anser att rennäringsdelegationer på föreslaget sätt bör inrättas och ges beslutanderätten i rennäringsärendena. Om länsstyrel-

sens representant i delegationen påyrkar det, bör delegationens beslut i upplåtelsefrågor underställas Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet delar departementschefens uppfattning att eventuella planläggningssynpunkter härigenom alltid bör kunna bli beaktade. De synpunkter som anförts i motionen 1971: 1368 utgör alltså inte tillräckliga skäl för utskottet att i nu förevarande hänseende rikta någon erinran mot vad i propositionen uttalats beträffande handläggningen av fjällförvaltningsärendena. Motionsyrkandet i fråga bör i enlighet härmed lämnas utan åtgärd.

I motionen 1971: 1367 framfört önskemål om särskilt uttalande rörande lantbruksnämndens befattning med upplåtelseärenden torde mot bakgrund av det anförda få anses vara tillgodosett.

Enligt propositionen bör av rennäringsdelegationens fem lekmannaledamöter tre representera utövarna av rennäringen och två utses bland lantbruksnämndens övriga lekmannaledamöter. Av de tre rennäringsrepresentanterna skall två utses av Kungl. Maj:t och en av landstinget. I motionen 1971: 1367 framhålls att samer åtminstone hittills i mycket liten utsträckning varit engagerade i landstingskommunala eller andra kommunala organ. Detta talar enligt motionärernas mening för att samtliga tre representanter för rennäringen utses av Kungl. Maj:t på förslag av SSR.

I anledning av vad nu anförts vill utskottet nämna att Kungl. Maj:ts förslag innebär en förstärkning av samerepresentationen inom rennäringsdelegationen i förhållande till rennärings-sakkunnigas förslag, som innebar att antalet rennäringsrepresentanter i delegationen skulle vara två. Utskottet har för sin del inte något att invända mot vad departementschefen i förevarande sammanhang uttalat. Det bör understrykas att utskottet förutsätter att SSR kommer att beredas tillfälle att yttra sig i samband med utseendet av representanter för rennäringsutövarna, såväl när det gäller dem som Kungl. Maj:t utser som beträffande den som landstinget utser. Enligt utskottets mening finns inte någon anledning att befara att samernas berättigade önskemål härvidlag inte kommer att tillgodoses. Föreliggande motionsyrkande avstyrks därför.

Departementschefen anser det vara naturligt att lantbruksstyrelsen även i fortsättningen är central rennäringsmyndighet. Rörande de till styrelsen knutna rådgivande nämnderna föreslås dock vissa förändringar, bl. a. innebärande att nuvarande rennärings- och renforskningsnämnderna ersätts av en nämnd, rennämnden. Denna avses få till uppgift att vara rådgivande organ till lantbruksstyrelsen i alla rennäringsfrågor som är av principiell natur eller eljest av större vikt. I nämnden bör enligt propositionen ingå bl. a. representanter för såväl rennäringsutövarna som renforskningen. Utskottet kan tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande avseenden. Den förordade omläggningen av den rådgivande organisationen vid lantbruksstyrelsen bör enligt utskottet bidra till uppkomsten av mera fruktbara meningsutbyten om rennäringsfrågorna än som f. n. är möjliga inom ramen för nuvarande system med två, mera ensidigt sammansatta näm-

der. Som i propositionen anförs bör bestämmelser om rennämnden kunna meddelas av Kungl. Maj:t. Att från riksdagens sida utfärda några detaljföreskrifter beträffande sammanträdesrutin o. d. finner utskottet således inte påkallat. Ett i motionen 1971: 1367 framfört yrkande härom bör därför inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Statens lappfond m. m. Statens lappfond tillskapades enligt beslut av 1943 års riksdag genom sammanförande av ett antal äldre fonder. Kungl. Maj:t får enligt riksdagsbeslutet använda fondens medel för dels åtgärder som hänger samman med förvaltningen av renbetesfjällen och inköp av fastigheter till utvidgning av renbetesfjällen, dels övriga åtgärder som är till gagn för samerna och deras renskötsel.

Departementschefen anser att fonden bör behållas. Därigenom vidgas möjligheterna att ge samerna själva ett ökat inflytande i fråga om beslut om medel till bl. a. rennäringen. Enligt propositionen bör fonden i fortsättningen benämnas samefonden. Utskottet har inte något att invända mot vad sålunda föreslagits.

När det gäller användningen av samefonden har rennäringssakkunniga beräknat att det under en femårsperiod behövs ca 1,8 milj. kr. årligen för att de i propositionen föreslagna rationaliserings-, stöd- och omställningsåtgärderna skall kunna genomföras. Härutöver har de sakkunniga föreslagit att med fondmedel årligen bestrids utgifter till katastrofskydd, såsom bidrag till allmänna sameändamål, till jakt- och fiskevård m. m., till underhåll och utvidgning av renbetesfjällsfastigheterna. Vidare föreslås medel ur fonden ställas till lantbruksstyrelsens förfogande för utvecklingsarbete.

Den utvidgning av fondens användningsområde som sålunda föreslagits kan utskottet i likhet med departementschefen i allt väsentligt biträda. Frågan om katastrofskydd bör dock som departementschefen framhållit utredas ytterligare. Det bör som anförs i propositionen ankomma på Kungl. Maj:t att budgetårsvis efter förslag av fondstyrelsen fastställa ramar för den med fondmedel finansierade verksamheten. I överensstämmelse härmed bör i motionen 1971: 1367 framfört yrkande om visst uttalande från riksdagens sida beträffande de utgifter som bör kunna utgå ur fonden för allmänna sameändamål inte föranleda någon åtgärd.

Utskottet anser i likhet med departementschefen att det inte är nödvändigt att nu tillföra samefonden något tillskott av budgetmedel med hänsyn till att det i fonden finns ett odisponerat, ej ändamålsbestämt belopp överstigande 11 milj. kr. I motionen 1971: 1367 gjort yrkande om viss medelsanvisning över budgeten för nästa budgetår avstyrks således. Som framhållits i propositionen bör dock, med hänsyn till fondens markanta buffertuppgift, dess odisponerade kapitalbelopp — bortsett från de fondmedel som bundits till visst geografiskt område eller till särskilt ändamål — inte tillåtas att gå ner till alltför lågt belopp.

F. n. utgår ur lappfonden rotvärdesersättning när samer ej utnyttjar sin

rätt till visst skogsfång. Motsvarande bör enligt departementschefen gälla i framtiden. Utskottet har inte något att invända häremot och avstyrker således yrkandet i motionen 1971: 1367 att ifrågakvarande rotvärdesersättning i fortsättningen bör bestridas av domänverket.

Såsom framhållits i olika sammanhang, bl. a. av 1967 års riksdag, bör samerna beredas möjlighet till väsentligt inflytande på besluten om fondens medel. Departementschefen förordar därför att en särskild fondstyrelse med stark samerepresentation utses av Kungl. Maj:t. Fondstyrelsen bör enligt departementschefen bestå av sex ledamöter. För varje ledamot utses en personlig suppleant. Två av ledamöterna och deras suppleanter utses på förslag av SSR samt en ledamot jämte suppleant på förslag av SSR och Same-Ätnam gemensamt. Enligt utskottets mening är förslaget rörande samefondens förvaltning väl avvägt, och utskottet har därför inte något att erinra mot detsamma. Vad i motionen 1971: 1370 yrkats beträffande fondstyrelsens sammansättning har utskottet således inte funnit skäl tillstyrka.

Propositionen i övrigt. Utskottet har, i vad avser de förslag i propositionen som inte närmare behandlats i det föregående, ej funnit anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1971: 1369,
2. att riksdagen i anledning av propositionen 1971: 51 och motionen 1971: 1367, såvitt avser "områden anvisade till lapparnas uteslutande begagnande"
 - a. antager 3 § i det till propositionen fogade förslaget till rennäringslag,
 - b. — med förklaring att övergångsbestämmelserna i förslaget till rennäringslag inte kunnat oförändrade antagas — för sin del antager bestämmelserna med följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

1. Denna lag — — — — — att gälla.

2. *Vad i lag eller annan författning betecknas som områden som blivit anvisade till lapparnas uteslutande begagnande skall i stället avse sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och renbetesfjällen.*

(Kungl. Maj:ts förslag)

2. Förekommer — — — bestämmelsen.

3. Lappby — — — förvaltning.

4. Märke — — — tillämpning.

5. Vad — — — lag.

6. Har — — — koncession.

7. Talan — — — besvär.

3. att riksdagen — med förklaring att 4 § i förslaget till rennäringslag inte kunnat oförändrad antagas — i anledning av motionen 1971: 1367, såvitt nu är i fråga, för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse av nämnda paragraf:

(Kungl. Maj:ts förslag)

Betested enligt 3 § första stycket 2 kan av lantbruksnämnden förlängas såvitt avser kronomark, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl. *I fråga om annan mark får tiden förlängas med ägarens samtycke.*

4. att riksdagen med avslag på motionerna 1971: 1367 och 1971: 1370, båda såvitt avser samebys ekonomiska verksamhet, antager 9, 16, 38 och 59 §§ i förslaget till rennäringslag,

5. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser fastställande av flyttningsvägs sträckning, antager 24 § i förslaget till rennäringslag,

6. att riksdagen

a. — med förklaring att 26 § i förslaget till rennäringslag inte kunnat oförändrad antagas — i anledning av motionen 1971: 1367, såvitt nu är i fråga, för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse av nämnda paragraf:

(Kungl. Maj:ts förslag)

Konungen kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 1 § lagen (1917: 189) om expropriation eller

(Utskottets förslag)

3. Förekommer — — — bestämmelsen.

4. Lappby — — — förvaltning.

5. Märke — — — tillämpning.

6. Vad — — — lag.

7. Har — — — koncession.

8. Talan — — — besvär.

(Utskottets förslag)

4 §

Betested enligt 3 § första stycket 2 kan av lantbruksnämnden förlängas, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl.

(Utskottets förslag)

26 §

Konungen kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde, när området behövs för ändamål som avses i 1 § lagen (1917: 189) om expropriation. För

för annat ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt. För område som väsentligen är utan betydelse för renskötseln får sådant förordnande meddelas, när området behövs för allmänt ändamål.

område som väsentligen är utan betydelse för renskötseln får sådant förordnande meddelas, när området behövs för allmänt ändamål.

Upphävande — — — — — befogenheter.

- b. lämnar motionen 1971: 1370, såvitt avser tillämpningen av 26 §, utan åtgärd,
7. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser ersättning i anledning av upphävande av renskötselrätt, antager 28 § i förslaget till rennäringslag,
 8. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser upplåtelse av nyttjanderätt, antager 32 § i förslaget till rennäringslag,
 9. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser åtgärder mot s. k. främmande renar, antager 70 § i förslaget till rennäringslag,
 10. att riksdagen med avslag på motionerna 1971: 1279 och 1971: 1367, båda såvitt avser strövrenar, antager 71 § i förslaget till rennäringslag,
 11. att riksdagen med avslag på motionerna 1971: 1367 och 1971: 1370, båda såvitt avser förordnande av syssloman, antager 72 § i förslaget till rennäringslag,
 12. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser skyldighet att underrätta hundägare om flyttning av renar, antager 93 § första stycket i förslaget till rennäringslag,
 13. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971: 1279, såvitt avser dödande av hund
 - a. antager 93 § andra stycket i förslaget till rennäringslag, och
 - b. ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört angående översyn av bestämmelserna om rätt att döda annans hund,
 14. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1279, såvitt avser anmälan till polismyndighet, antager 93 § tredje stycket i förslaget till rennäringslag,
 15. att riksdagen avslår motionen 1971: 1367, såvitt avser komplettering av förslaget till rennäringslag med en särskild paragraf, 96 a §,
 16. att riksdagen antager förslaget till rennäringslag i de delar som ej omfattas av utskottets hemställan under 2—14,
 17. att motionen 1971: 1367, såvitt avser tillämpningen av 30 § i förslaget till rennäringslag, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
 18. att motionen 1971: 1370, såvitt avser fördelning mellan samefonden

- och sameby av inkomster från nyttjanderättsupplåtelser, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
19. att motionen 1971: 1367, såvitt avser skadestånd vid skada på ren i samband med skogsavverkning, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
 20. att motionen 1971: 507 angående översyn av bestämmelserna i jaktstadgan om rätt att döda rovdjur inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
 21. att riksdagen antager det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
 22. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt nu är i fråga, beslutar att lappväsendet vid länsstyrelserna skall upphöra den 1 juli 1971 och att vid samma tidpunkt rennäringsdelegationer inrättas vid vissa lantbruksnämnder i enlighet med vad som förordats i det föregående,
 23. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och, såvitt nu är i fråga, med avslag på motionerna 1971: 1367 och 1971: 1368, godkänner de i det föregående förordade riktlinjerna för en omorganisation av rennäringen och dess administration,
 24. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra omorganisationen av rennäringen,
 25. a. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 1370, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i det föregående föreslagits rörande statens medverkan och ekonomiska stöd till rennäringens rationalisering,
b. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1033 utan åtgärd,
 26. att riksdagen godkänner de i propositionen föreslagna riktlinjerna för forsknings- och försöksverksamheten på rennäringens område,
 27. a. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 1370, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i det föregående förordats rörande samefondens styrelse,
b. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt nu är i fråga, godkänner de riktlinjer i övrigt för organisationen av samefonden som förordats i det föregående,
 28. att riksdagen godkänner det förslag i fråga om Arjeplogs skolbord som lagts fram i propositionen,
 29. att riksdagen medger att för budgetåret 1971/72 statlig kreditgaranti får lämnas för lån till rennäringens rationalisering med 2 500 000 kr.,
 30. att riksdagen till *Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande* för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 300 000 kr.,
 31. att riksdagen till *Kompensation för bensinskatt till rennäringen* för

budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisar ett anslag av 200 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

32. att motionerna 1971: 990 och 1971: 1034 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,

33. att motionen 1971: 1048 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,

34. att motionerna

a. 1971: 1367,

b. 1971: 1368 och

c. 1971: 1370

i vad de ej kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 maj 1971

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Johanson i Västervik (s), Hedin (m), Magnusson i Grebbestad (s), Augustsson (s), Krönmark (m), fru Lindberg (s), herrar Larsson i Borrby (c), Takman (vpk), Johansson i Holmgården (c), Berndtsson i Bokenäs (fp), Åberg (fp) och fru Theorin (s).

Reservationer

1. beträffande frågan om *förlängning av tiden för vinterbetet* av herrar Mossberger, Persson i Skänninge, Johanson i Västervik, Magnusson i Grebbestad, Augustsson, fru Lindberg och fru Theorin (samtliga s) som ansett

dels att det stycke som börjar på s. 39 med orden "Enligt utskottets" och slutar på s. 40 med orden "utskottets förslag" bort ha följande lydelse:

"Enligt utskottets mening medför den i propositionen föreslagna möjligheten att förlänga betestiden, såvitt avser kronomark, även av annat särskilt skäl än ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden betydande fördelar för de renskötande samerna. Utskottet tillstyrker därför Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Däremot kan utskottet inte biträda motionsyrkandet om att lantbruksnämnden skall kunna göra motsvarande förlängning av betestiden när det gäller enskild mark. Visserligen skulle även en sådan förlängning vara till väsentlig fördel för renägarna. Den skulle emellertid utgöra ett betydande ingrepp i markägarens intresse att själv kunna disponera över den egna marken. Det må i detta sammanhang erinras om att det här är fråga om områden som inte i första hand anvisats till renägarnas begagnande utan som är belägna nedom odlingsgränsen och som renägarna av ålder äger nyttja endast för vinterbete. Enligt utskottets mening måste avseende

också fästas vid att en förlängning av betestiden kraftigt ökar riskerna för att renarna skall åstadkomma skador på den odlade jorden. Med hänsyn härtill bör förlängning av tiden för betet på enskild mark få ske endast med markägarens samtycke. Därest markägare vid tillfället inte nyttjar marken och risken för skador således är mindre torde det kunna förutsättas att överenskommelse om förlängning av betestiden som regel kan träffas mellan samebyn och markägaren.

På anförda skäl avstyrker utskottet ändringsyrkandet i motionen 1971: 1367."

dels att utskottet under 3. bort hemställa

"3. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser förlängning av tiden för vinterbetet, antager 4 § i förslaget till renbeteslag."

2. beträffande frågan om *samebys ekonomiska verksamhet* av herr Takman (vpk) som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med orden "Utskottet vill" och slutar med orden "1971: 1370 avslås" bort ha följande lydelse:

"Enligt utskottets mening andas förbudet för sameby att bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel en underskattning av samernas förmåga att själva sköta sina angelägenheter som illa rimmar med den tilltro man har till samernas möjlighet att underkasta sig de rätt invecklade, nya reglerna rörande samebys förvaltning. I vart fall borde förbudet inte omfatta sådan verksamhet som har mycket nära samband med renskötseln. Sålunda anser utskottet att samebyarna bör kunna i egen regi få utnyttja för kommersiellt syfte sin egen fiskerätt. Såsom utskottet framhållit i det föregående är det av vikt att samernas möjligheter till kombinationsnäringsslag på allt sätt underlättas. Ett av problemen med renskötseln är nämligen att den under vissa tider såsom under kalvmärkningsperioden och vid sarvslakt och skiljning kräver en betydande mängd arbetskraft medan under andra tider behovet av arbetskraft är mindre. För den arbetskraft som då friställs bör finnas möjlighet till inkomster genom turism, jakt, fiske, sameslöjd och annat arbete. Departementschefen har visserligen påpekat att det står medlemmarna i sameby fritt att bilda bolag eller ekonomisk förening, om de i samverkan vill bedriva annan verksamhet än renskötsel. Eftersom medlemmarnas kapital är bundet i samebyn är det dock enligt utskottets mening naturligtast att samebyn får bedriva även sidoverksamhet, i vart fall om samtliga medlemmar är ense därom. Någon risk för att samebyarna härvid skall hänge sig åt ekonomisk verksamhet av direkt hämmande och äventyrligt slag torde inte finnas.

På grund av det anförda bör med bifall till motionerna 1971: 1367 och 1971: 1370 förbudet för sameby att bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel utgå ur lagtexten. Detta medför att även 16 och 38 §§ behöver

ändras så att de får den lydelse som i utskottets hemställda betecknas som utskottets förslag. Vidare behöver reglerna i 59 § om rösträtt på bystämma omarbetas, och detta torde även bli fallet med vissa av de bestämmelser som reglerar samebys ekonomiska förhållanden. Med hänsyn till att dessa ändringar blir relativt komplicerade anser sig utskottet nu inte kunna framlägga förslag därom utan det bör i stället ankomma på Kungl. Maj:t att för riksdagen lägga fram förslag till de ändringar och kompletteringar i förslaget till rennäringslag som föranledes av borttagandet av förbudet mot att bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel."

dels att utskottet under 4. bort hemställa

- "4. att riksdagen — med förklaring att propositionen inte kunnat oförändrad bifallas — med bifall till motionerna 1971: 1367 och 1971: 1370, båda såvitt avser samebys ekonomiska verksamhet,
a. för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse av 9, 16 och 38 §§ i förslaget till rennäringslag:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

9 §

Sameby har — — — — — byns betesområde.
Det åligger — — — — — för renskötseln.
Sameby får ej bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel.

16 §

Sameby får — — — — — för renskötseln.
Sameby eller medlem i byn får på utmark inom byns betesområde uppföra renvaktarstuga, kåta, förvaringsbod eller annan mindre byggnad som behövs för *renskötseln*.
Sameby eller medlem i byn får på utmark inom byns betesområde uppföra renvaktarstuga, kåta, förvaringsbod eller annan mindre byggnad som behövs för *näringsutövning*.
Är anläggning — — — — — till allmänningsskog.
Vill sameby — — — — — lantbruksnämnden platsen.

38 §

Sameby skall — — — — — skall ske.
10. de närmare föreskrifter om *renskötseln* som behövs. 10. de ytterligare föreskrifter som behövs.

- b. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till ändring och komplettering av 59 § och bestämmelserna i övrigt i förslaget till rennäringslag i den utsträckning som föranleds av bifall till den av utskottet föreslagna ändringen i 9 §.

3. beträffande frågan om *upphävande av renskötselrätten* av herrar Mossberger, Persson i Skänninge, Johanson i Västervik, Magnusson i Grebbestad, Augustsson, fru Lindberg och fru Theorin (samtliga s) som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 42 med orden "Utskottet vill" och slutar på s. 43 med orden "vidare åtgärd" bort ha följande lydelse:

"Utskottet vill till en början framhålla att renskötselrätten är ett slags nyttjanderätt som får anses som en sådan särskild rätt som avses i 1 § andra stycket expropriationslagen. Den i propositionen föreslagna bestämmelsen i 26 § första meningen innebär emellertid att renskötselrätten skall kunna tvångsvis bringas att upphöra för tillgodoseende av ändamål som eljest inte kan åberopas som grund för expropriation. Från principiell ståndpunkt kan det givetvis vara tveksamt om en sådan i förhållande till annan lagstiftning vidgad rätt till tvångsingripande bör medges. Det är dock att märka att renskötselrätten inte som t. ex. annan nyttjanderätt eller servitut är knuten till bestämd fastighet. Såsom departementschefen framhållit råder det vidare helt speciella förhållanden inom renskötseområdet. Utskottet delar departementschefens uppfattning att det med hänsyn härtill måste vara möjligt för Kungl. Maj:t att, om starka allmänna intressen motiverar det, ge tillstånd till att renskötselrätten upphävs även om ett åberopat ändamål inte kan tillgodoses genom expropriation. Som ett exempel på sådant ändamål kan nämnas mark för vissa kollektiva anläggningar för det rörliga friluftslivet. I likhet med departementschefen vill utskottet även hänvisa till att Kungl. Maj:t med stöd av 5 § renbeteslagen kunnat förordna om marks undantagande från samernas begagnande för ändamål som inte torde falla under expropriationslagen, t. ex. för anläggande av en renforskningsstation. Med hänsyn till det anförda tillstyrker utskottet propositionen i denna del och avstyrker ändringsyrkandet i motionen 1971:1367.

Utskottet vill i sammanhanget understryka att renskötselrätten liksom enligt gällande lagstiftning bör få vika endast om så behövs för att genomföra ändamål som framstår som angelägna från allmän synpunkt. Av lagtextens utformning framgår också att de ändamål som åberopas för ett upphävande av renskötselrätten måste, även om de inte utgör expropriationsändamål, likväl vara jämförbara därmed. Någon reell skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och yrkandet i motionen 1971:1370 om att bestämmelsen skall tillämpas snävt, synes enligt utskottets mening därför inte föreligga. Genom vad utskottet sålunda anförts får motionen 1971:1370 anses i denna del besvarad."

dels att utskottet under 6. bort hemställa

"6. att riksdagen

- a. med avslag på motionen 1971:1367, såvitt avser upphävande av renskötselrätt, antager 26 § i förslaget till rennäringslag,
- b. lämnar motionen 1971:1370, såvitt avser tillämpningen av 26 §, utan åtgärd."

4. beträffande frågan om *förordnande av syssloman* av herr Takman (vpk) som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med orden "Enligt utskottets" och slutar med orden "1971: 1370 avslås" bort ha följande lydelse:

"Enligt utskottets mening bör det i lagen finnas regler för de undantagsfall då renskötseln av olika anledningar är bristfällig. Det är härvid enligt utskottets mening lämpligt att det, såsom föreslagits i propositionen, får ankomma på lantbruksnämnden att söka träffa överenskommelse med byn om rättelse. Utskottet tillstyrker därför förslaget i denna del. Däremot kan utskottet inte tillstyrka förslaget att det, om överenskommelse inte kan träffas, skall öppnas möjlighet för länsstyrelse att förordna syssloman att omhänderta renskötseln. Enligt utskottets mening skulle ett förordnande av syssloman innebära ett betydande ingrepp i samebyns självbestämmanderätt och, såsom framhålls i motionen 1971: 1370, öppna vägen för godtyckliga myndighetsingripanden.

På anförda skäl tillstyrker utskottet bifall till yrkandena i motionen 1971: 1370 att andra och tredje styckena i 72 § skall utgå ur lagtexten. Utskottets ställningstagande innebär att motionen 1971: 1367 bör i denna del avslås."

dels att utskottet under 11. bort hemställa:

"11. att riksdagen — med avslag på motionen 1971: 1367, såvitt avser förordnande av syssloman, och med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrat bifallas — med bifall till motionen 1971: 1370, såvitt nu är i fråga, för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse av 72 § i förslaget till rennäringslag:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

72 §

Är renskötseln — — — — — viss tid.

Kan överenskommelse ej träffas eller vidtages ej rättelse kan länsstyrelsen efter anmälan av lantbruksnämnden förordna syssloman att omhänderta renskötseln i byn och förvalta byns övriga ekonomiska angelägenheter.

Syssloman har rätt att av byn erhålla arvode som bestämmes av länsstyrelsen.

5. beträffande frågan om *fördelning mellan samefonden och berörd sameby* av *inkomster från fiskeupplåtelse* av herr Takman (vpk) som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 48 med orden

”Utskottet har” och slutar på s. 49 med orden ”anses besvarat” bort ha följande lydelse:

”Utskottet har intet att erinra mot den i propositionen föreslagna hälftindelningen mellan fond och by av inkomster från andra nyttjanderättsupplåtelser än fiske. Samma fördelning bör emellertid enligt utskottets mening gälla även för fiskeupplåtelser. Om samerna får ett omedelbart och större utbyte av fiskeupplåtelser är detta ägnat att främja utvecklingen av fritidsfisket och skapa bättre förutsättning för ett friktionsfritt och positivt förhållande mellan samerna och den övriga befolkningen. Utskottet anser vidare att bestämmelserna inte bör läsas vid en hälftindelning utan att möjlighet bör stå öppen att så småningom öka byns andel av inkomsterna. Med hänsyn till det anförda bör det i motionen 1971: 1370 framställda yrkandet att riksdagen skall uttala att sameby skall behålla lägst 50 % av inkomsterna från fiskeupplåtelser bifallas.

I motionen 1971: 1368 hemställs att riksdagen skall uttala att inkomsterna från jakt- och fiskeupplåtelser skall kunna tas i anspråk för viltvård och fiskevård. Departementschefen har i propositionen föreslagit, att aktuella fiskevatten skall bli föremål för en genomgripande upprustning, och har anfört detta som ett skäl för att 75 % av inkomsterna av fiskeupplåtelser bör tillfalla samefonden. Enligt utskottets mening bör emellertid denna upprustning komma till stånd inte genom användande av samefondens medel utan genom att statsmedel ställs till förfogande för detta ändamål. För den fortsatta fiskevården bör dock tas i anspråk de medel som av fiskeupplåtelser tillfaller samefonden. Motsvarande bör enligt utskottets mening gälla beträffande jaktvården. Genom vad utskottet sålunda anfört bör motionen 1971: 1368 anses i denna del besvarad.”

dels att utskottet under 18. bort hemställa:

”18. att riksdagen med bifall till motionen 1971: 1370, såvitt avser fördelningen mellan samefond och sameby av inkomster från nyttjanderättsupplåtelser, i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet ovan anfört om att minst 50 % av inkomsterna från fiskeupplåtelser skall tillfalla sameby.”

6. beträffande frågan om *rätt att döda rovdjur* av herr Takman (vpk) som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med orden ”Enligt utskottets” och slutar med orden ”av rovdjur” bort ha följande lydelse:

”Såsom motionärerna framhållit har antalet rovdjursdödade renar ökat kraftigt under den senaste femårsperioden. Det är framför allt lodjuret som ligger bakom denna ökning. Av en av lappväsendet i Norrbottens län gjord sammanställning av rovdjursskadorna på ren inom länet framgår att antalet av lo dödade renar år 1965 uppgick till 212 medan för år 1969 motsvarande antal var 679. Denna utveckling finner utskottet oroande. I likhet med

motionärerna anser utskottet därför att jaktstadgan bör bli föremål för översyn och att det därvid bör ges möjlighet för samerna att även vid situationer, när endast fara för rovdjursangrepp föreligger, få förfölja och döda rovdjur. Det i motionen 1971: 507 framställda utredningsyrkandet bör därför bifallas.”

dels att utskottet under 20. bort hemställa:

”20. att riksdagen med bifall till motionen 1971: 507 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om översyn av jaktstadgan i enlighet med vad utskottet anfört därom.”

7. beträffande frågor om *rationalisering, stödåtgärder m. m.* av herr Takman (vpk) som ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 57 som börjar med ”Med hänsyn” och slutar med ”en driftsenhet” bort ha följande lydelse:

”Med hänsyn — — — (lika med utskottet) — — — jordbrukets område. Bidrag föreslås i propositionen böra utgå med 40 % av de totala investeringskostnaderna. Detta överensstämmer med rennäringsakkunnigas förslag. Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att lantbruksstyrelsen i sitt remissyttrande över nämnda förslag framhållit betydelsen av att samlade upprustningsåtgärder kommer till utförande inom en driftsenhet. Liksom fallet är beträffande den särskilda rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område bör enligt styrelsens mening vid en sådan samlad upprustning kunna fastställas en bidragsnivå för samtliga åtgärder. Eftersom bidragsnivån i normalfallet skulle vara 40 % anser styrelsen att man vid en samlad upprustning bör överväga en bidragsnivå på 50 %. Enligt utskottets mening talar starka skäl för att man här följer lantbruksstyrelsens förslag. Detta innebär att utskottet på denna punkt delar den uppfattning som redovisats i motionen 1971: 1370 i hithörande fråga.”

dels att utskottet under 25. a. bort hemställa:

”25. a. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971: 1370, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i det föregående föreslagits rörande statens medverkan och ekonomiska stöd till rennäringens rationalisering.”

8. beträffande frågor om *statens lappfond m. m.* av herr Takman (vpk) som ansett

dels att det stycke i utskottets yttrande som på s. 61 börjar med orden ”Såsom framhållits” och slutar med orden ”skäl tillstyrka” bort ha följande lydelse:

”Såsom framhållits — — — (lika med utskottet) — — — fondens medel. Enligt nu föreliggande förslag skall fonden ställas under en särskild styrelse, bestående av sex ledamöter och lika många suppleanter. Styrelsen skall enligt propositionen utses av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna skall halva antalet utgöras av samerepresentanter. SSR har i samband med remissbe-

handlingen av rennärings-sakkunnigas betänkande framhållit att ifrågavarande fond borde stå under förvaltning av en helt samisk styrelse utsedd av landsmötet. I motionen 1971: 1370 ansluter sig motionärerna till sistnämnda förslag under framhållande av att fondmedlen i sin helhet tillhör samerna. Utskottet finner i likhet med motionärerna skäl tala för att samerna bör ha det helt avgörande inflytandet över ifrågavarande fondförvaltning. Vad i motionen i förevarande hänseende yrkats kan utskottet således biträda.”

dels att utskottet under 27. a. bort hemställa:

”27. a. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971: 1370, såvitt nu är i fråga, godkänner vad i det föregående förordats rörande samefondens styrelse,”

Särskilda yttranden

1) beträffande det i motionen 1971: 1048 framställda yrkandet om *komplettering av de regionala handlingsprogrammen* av herr Takman (vpk) som anfört:

Flertalet av de renskötande samerna bor nu i tätorter i inlandet. Det är uppenbart att de vissa tider av året är undersysselsatta och att detta kommer att bli fallet även sedan rennärings-rationaliserats i överensstämmelse med den nya lagens intentioner. För samekvinnorna finns över huvud taget mycket små möjligheter till förvärvsarbete. En stor del av sameungdomen tvingas lämna hemorten för att finna arbete. Dessa problem är för övrigt likartade för en betydande del av den icke-samiska ungdomen i dessa tätorter i det norrländska inlandet.

Såsom framhållits i motion 1048 finns ingen annan lösning på denna allvarliga fråga än en snabb och verkligt betydande satsning på Karesuando, Sopperobyarna, Jokkmokk, Arjeplog och övriga tätorter där samefamiljerna är bosatta. Det *kvantitativa* befolkningsmässiga underlaget bör inte bli den enda faktor som avgör om ett samhälle ska rekommenderas för lokalisering av industricentra. De regionala handlingsprogrammen, Länsprogram 70, som utarbetades vid länsstyrelserna och förutses bli redovisade till inrikesdepartementet under sommaren 1971 bör av regeringen överarbetas utifrån de synpunkter som framförts i motionen. En satsning på en utveckling även av sådana orter, där samer är bosatta men där befolkningsunderlaget i övrigt bedöms som alltför litet för särskilda regionalpolitiska åtgärder, skulle inte bara bidra till att förhindra samernas undergång som etnisk minoritet. Den skulle också förena samebefolkningen med den icke-samiska befolkningen i gemensamma ansträngningar för en ekonomisk utveckling av de berörda tätorterna.

Samernas minoritetsfråga kan inte lösas om inte denna centrala fråga löses. Deras och den övriga lokala befolkningens sysselsättnings- och lev-

nadsstandard måste ovillkorligen höjas i nivå med de befolkningscentra till vilka den hittillsvarande utflyttningen har skett.

2) beträffande avsnittet om *Statens lappfond m. m.* av herr Takman (vpk), som anfört:

Enligt propositionen bör för det ekonomiska stödet till rennäringens rationalisering i huvudsak gälla samma principer och villkor som gäller för jordbrukets rationalisering. Detta principiella uttalande strider emellertid mot den konkreta politik som propositionen föreslår i fråga om rationaliseringsåtgärder inom rennäringen. Finansieringen av rationaliseringsstöd m. m. till det svenska jordbruket sker med budgetmedel. Men för motsvarande stöd för rennäringen kommer medlen att tas ur samefonden.

Samerna gör med all rätt gällande att samefondsmedlen är deras egna pengar. De fonderade tillgångarna utgörs bl. a. av skadeståndsmedel som i vattenmål tilldömts dem för överdämd renbetesmark. Under budgetåret 1968/69 tillfördes fonden sammanlagt 1,9 miljoner kronor, varav räntor 300 000 kr., skogsavkastning 200 000 kr., medel avsatta enligt 4 kap. 13 § vattenlagen 400 000 kr., skadeersättningar 60 000 kr., arrendeavgifter 900 000 kr. och diverse inkomster 40 000 kr. Fondens behållning uppgick den 30 juni 1969 till 18,9 miljoner kr., varav omkring 4,8 miljoner utgjordes av 4:13-medel.

Fondmedlen används f. n. främst för att finansiera olika investeringar för rationaliseringsändamål samt renforskning. Även kostnaderna för tillskottsutfodring av renar har täckts med pengar från samefonden.

Enligt uppgift har de tre renskötellänen, Norrbotten, Västerbotten och Jämtland, för budgetåret 1971/72 begärt sammanlagt 874 570 kr. för olika åtgärder ur samefonden. Dessutom har ansökts om 457 500 kr av fonderade vattenregleringsavgifter. Dessa ansökningar har gjorts av de administrativa instanserna i respektive län (länsstyrelserna och lappväsendet).

1964 års rennäringssakkunniga beräknade att de årliga inkomsterna för samefonden skulle komma att uppgå till 2 150 000 kr., medan det årliga anslagsbehovet från fonden beräknades till 3 025 000 kr., därav ca 1,8 miljoner kr. årligen under en femårsperiod för att de föreslagna rationaliserings-, stöd- och omställningsåtgärderna skall kunna genomföras. De sakkunniga föreslog att fonden av budgetmedel tillförs ett årligt bidrag av 500 000 kr.

Något sådant bidrag har dock inte upptagits i propositionen där det hävdas att det i samefonden finns ett odisponerat, inte ändamålsbestämt belopp överstigande 11 miljoner kr. varför det inte är "nödvändigt att nu tillföra fonden något tillskott av budgetmedel" (s. 150).

Jag kan inte acceptera detta förhållande. Antingen ska rennäringen vara jämställd med jordbruket och stödet till rationaliseringsåtgärder m. m. utgå av budgetmedel. Eller också ska det klart deklareraras att rationaliseringsåtgä-

gärder m. m. betalas med samernas egna fonderade pengar och att samerna alltså är diskriminerade i förhållande till jordbrukarna.

Jag förutsätter att det förra alternativet blir det som genomförs i praktiken och att sålunda den faktiska politiken blir identisk med den deklarerade. Det kan inte vara rimligt att samefondens medel konsumeras för dessa ändamål.